

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četrť leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr. Za Ameriko na leto 2 dolarja,
za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 20. zvezka.

	Stran
Josip Germ, akad. slikar. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>) [Konec.]	609
V jesenski noči. (Zložil <i>M. O.</i>)	612
Kvišku. (Spisal <i>Fr. S. Finšgar.</i>) [Dalje.]	613
Roža in trn. (Slika iz naroda. — Spisal <i>Fr. Vrhovski.</i>) [Dalje.]	619
Daj! (Zložil <i>Leo Levič.</i>)	623
Pevec. (Spisal <i>Podlesnikov.</i>)	624
Moj trdni sklep. (Zložil <i>Jožef Volc.</i>)	626
Šime Ljubić, hrvaški zgodovinar. (Spisal <i>Ivan Steklasa.</i>) [Konec.]	627
Dekadent. (Zložil <i>M. O.</i>)	630
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	630
Ob grobu. (Zložil <i>Jožef Volc.</i>)	634
Književnost	635
<i>Slovenska književnost.</i> Razlaga novega Velikega katekizma. — Pot do izveličanja. Milost božja ali naše zasluženje. — Slovenski zemljevidi. — <i>Hrvaška književnost.</i> Hrvatski narod. — Povjest kraljevine Česke. — <i>Poljska književnost.</i> — <i>Ruska književnost.</i> — <i>Črtice iz maloruske književnosti.</i> (Piše <i>Podravski.</i>)	
Razne stvari	639
<i>Slikarska in reproduksijska umetnost.</i> „Hrvatski salon.“ — Kranjsko v slikah in opisih. — Razglednice. — Pole s podobami za šolo in dom. — <i>Is belokranjskega besednega zaklada.</i> (Priobčuje <i>I. Šašelj.</i>) [Konec.]	

Na platnicah.

Pogovori. [Dalje.]

Slike.

Slike *Josipa Germa:*

Portret	609
Čitajoča deklica	610
Študija	611
Portret	616
V atelieru	617
Sv. Frančišek	624
Študija	632
Portretna študija	633

Prošnja. Ker je G. Pirca knjiga: „*Vrtnarstvo s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. V Ljubljani 1888. Založila c. kr. kmetijska družba kranjska*“ že popolnoma pošla, prosimo vljudno one znance, ki jo imajo in bi jo lahko odstopili, naj nam na dopisnici sporočé, za katero ceno nam jo dadó. Jako bomo zanjo hvaležni, zlasti ako nam jo podaré. Ako nam jo pošljejo v križnem zavoju, naj denejo nanj znamko za 10 kr.

Vodstvo Marijanišča v Ljubljani.

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. IX. X. in XI. po 4 gld.

Josip Germ, akad. slikar.

(Spisal dr. Fr. L.)

(Konec.)

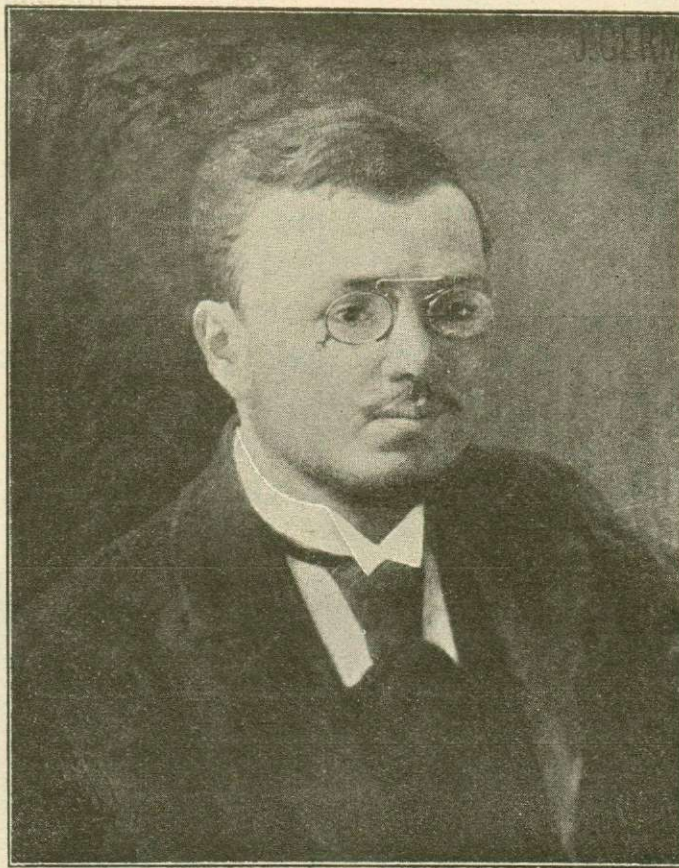
Govorečim o Germovih slikah nam ni namen, da bi opisali in označili vse njegove slike in vsako posebej, ali da bi od poteze do poteze sledili njegovemu čopiču, razkladali način njegovega dela, omenjali vse naslikane osebe in zabeleževali leto in dan, ko je to dovršil in začel ono: marveč le splošni značaj, glavno smer in temeljne nazore mladega umetnika hočemo ob kratkem razložiti in sicer v umevnih izrazih, brez tehniških ali strokovnih podrobnosti. Omeniti moramo tudi, da se oziramo skoro samo na slike, ki so bile v lanski razstavi, in teh je bilo 32. Seveda niso te njegove vse; zakaj nekatere niso bile primerne za razstavo, drugih pa ni mogel razstaviti, kakor so n. pr. portret strica župnika, slika sv. Frančiška i. dr.

Jos. Germ je v prvi vrsti — ako ga sodimo po delih, ne toliko po njegovem nagnjenju —

portretist. Zaznamek razstavljenih slik nam podaje 23 številk portretov in študij. K temu delu so ga silile pač razmere; ob enem je pa s portreti in študijami človeške glave prodiral v skrivnosti prvega slikarskega predmeta — človeškega obraza. Brez dvoma ga je k temu nagibalo tudi lastno teženje, kakor nagiblje sploh vsakega pra-

vega umetnika. Razstavljene slike, portreti in študije, nam kažejo človeško postavo v raznih oblikah in okoliščinah, v različni svetlobi, starosti, moške in ženske; v vseh pa opazamo, ako izvzamemo umetnikov lastni portret, čisto prirodo, zmerno istino brez posebnega idealizovanja. Ker ni ravno dolga

ona doba, v kateri so ustvarjene vse te slike, ne moremo govoriti o raznih perijodah v umetnikovem razvoju; k večjemu bi smeli trditi, da je njegov lastni portret izdelan v drugem duhu kakor ostali portreti. Bolje pa se nam zdi reči, da je njegov lastni portret, ki so ga naši naročniki ogledovali na strani 577. našega lista, izdelan skrbneje, natančneje in nekam glaje kakor večina slik. Da bi bil dosegel večji umetniški efekt, je rabil slikar na obrazu močne kontraste; na obrazu odseva krepko svetloba in se izvija iz

Slikal Jos. Germ.

Portret.

jako temne sence. Postava do kolen je tudi temna in se ne more živahno kazati ob ozadju. Četudi je torej temote nekoliko preveč, in so kontrasti preživi, vendar je efekt jako krepak in je utisk te slike prav ugoden. Pripomniti je, da je portret svojemu izvirniku jako podoben, da je karakteristika prav dobro zadeta, in da bo ta slika vedno zna-

menita za umetnika, čeprav je iz dunajske, torej iz prve dobe. — Drugi portreti kažejo večinoma — dejali bi — prestejše gibanje v tehniki, zato so pa tudi manj fini in mehki, manj podrobni, dočim so v značilnih potezah in partijah živi in krepki. To opazujemo že na ženskem portretu, ki smo ga natisnili na str. 49. Kako značilno ¹⁾, ostro-individualno je vse, kar je na tej sliki! To je res slika prave, žive osebe. Jednako lahko rečemo tudi o moškem portretu tukaj na str. 609., o čegar podobnosti z izvirnikom so se ogledovavci laskavo izražali. In ni nam treba istega šele zatrjevati o sliki na str. 616. Vsakdo poreče: Da, prav tako-le ga je narava obdarila s polnim licem, s telesno obilnostjo, s trdnim zdravjem in s srečnim flegmatičnim temperamentom! — Ne samo v omenjenih slikah kaže umetnik svojo veliko reproduktivno moč, ampak tudi v drugih, ki jih ne omenjamo posebej. In to moč je kazal takoj v začetku svojega umetniškega delovanja, tudi v risbah, ki jih je priredil za naš list. Ali ne prepričuje ogledovavca o tem n. pr. še „Posnetek po Rembrandtu“ (na str. 578.)? Kdor je videl kako drugo Rembrandtovo (1606—1660) delo, vidi takoj na našem posnetku pristni značaj največjega holandskega mojstra, čuti nekako ono izredno rumenkasto-zeleno barvo, ki ga je tako zanimala, in čarobni clair-obscur.

Umevaš lahko, da v študijah, ako so res pravi iz domišljije povzeti stvori, ni pričakovati one izrazite individualnosti, kakor v portretih. V pravih študijah deluje plastična moč domišljije. Germove študije izkušajo čim največ približati se realnosti, zato niso nikake meglene in zračne podobe, ampak krepko začrtani istiniti obrazi. Taka študija je

¹⁾ Tisek te slike se ni docela posrečil, ker se frizura ne loči dovolj od ozadja. V istini, kjer delujejo različne barve, se vidi vse drugače. Mnogo ugodnejša za tisk je študija na str. 48.

n. pr. na str. 48., v kateri se kaže ob robu cele vrhne postave krepak sijaj — učinek solčnih žarkov, na prijetnem zelenem ozadju. Še lepša in ljubeznivejša je študija na strani 633., ki je po našem okusu res mojstersko delo. Nedolžnost in preprostost dičita to postavo, stoječo pod milim nebom (plein air) na vrtu. Nekoliko manj nam ugaja študija na str. 611., četudi tej radi priznavamo, da je naravna in pravilna, v barvah in v svetlobi dobro pogojena. V obče pa je dobivala veliko pohvale študija, katero kažemo v posnetku na str. 632. To je starec pod milim nebom na vrtu. Ko smo si ogledovali lani razstavo in napravljali posnetke za list, smo si z veseljem zabeležili med drugim: dobro, naravno.

Našteli smo izmed portretov in študij le one slike, ki smo jih kot najložje izbrali za posnetke. Poleg naših besedij naj namreč umetnikova dela predočujejo tudi slike, ki jih podajemo. Pač so nedostatne tudi te, ker ne predočujejo barve, vendar napravljajo vsaj nekoliko onega vtiska, ki ga napravlja izvirna slika. — Omenjamo tudi, da so portreti s študijami različno veliki; nekateri kažejo osebe v naravni velikosti, nekaj jih je pa manjših. V minijaturi je bila med razstavljenimi slikami št. 9.: „portretna študija“,

Slikal Jos. Germ.

Čitajoča deklica.

ki je jako ugajala in ki priča o umetnikovi veliki natančnosti.

V drugo vrsto devamo „genre-slike“, katerih je bilo v razstavi primerno malo, sedem ali osem, kakor že kdo umeva genre. Germovi genri so vsi jako preprosti. Več nego dveh oseb ne predočuje nobeden, in še te so v jako preprostih poziturah. Na prvem mestu se je obiskovavcu predstavljala „Čitajoča deklica“ (str. 610), ki je nam med vsemi slikami najbolj ugajala. Meščanska deklica sedi v lepo urejeni sobici pred mizo in je zatopljena v čitanje. Živo-barvna preproga na steni skoro preveč vleče oči nase, vendar zadovoljno počivajo nad to mirno in srečno deklico, katere misli vodi zanimivo berilo daleč v tuje kraje. Naš umetnik sam pa ceni med vsemi razstavljenimi slikami najbolj sliko: „V atelieru“ (str. 617). Ko jo je slikar v Pragi dokončal, objavila jo je v posnetku „Zlatá Praha“ in umetnika jako pohvalila. Tudi nam se je omilila, ko smo jo dolgo ogledovali. To rahlo bitje, ki je z vso dušo v svojem delu, živi življenje samo v kraljestvu umetnosti. Skozi veliko okno se vidi bližnja arhitektura jako prozorno. Ne čudimo se, da je ta slika našemu umetniku najbolj všeč, ker je gotovo povzeta iz najmilejših čustev njegovega srca. — Lepa slika je bila tudi razstavljena z naslovom „V molitev utopljen“, katere nismo posneli. Pač pa želimo kakemu razburjencu pomiriti živce ob sliki „Prijatelj živalic“. Debelušen frančiškan neguje mladega psička. Da ima uprav frančiškan takega ljubljence, psička, v tem je — kar bi lahko rekli — umetnikova „kaprica“, ali pa gol slučaj: model-debeluh in frančiškanska halja. — Nekako v sredi med genri in pokrajinskimi slikami je „V nedeljo iz cerkve“. Pravimo „v sredi“ zato, ker je pokrajina skrbno in natančno izdelana, a jedna izmed oseb je ostala nekoliko še v čopiču. Predmet te slike je ta-le: Dve deklici v narodni slovenski noši trgata gredoč iz cerkve na

Slikal Jos. Germ.
Študija.

travniku cvetice. Jedna je že povila šopek za svojega dragega in ga občuduje. Tu ji druga — nagajivka — ponudi še rumeno cvetlico, znamenje ljubosumnosti, in jo hoče s tem podražiti. Ta sličica je zaradi narodne noše in dobro zadetega solnčnega jutra jako zanimala obiskovavce v razstavi.

Najmanj ima naš umetnik pokrajinskih slik: v razstavi je bila jedna sama čisto pokrajinska, „Krajina. Motiv iz Graške okolice“. A žal, da smo ob njej le malo zabeležili, namreč samo: Jako dobro. No, pa bodi to dovolj, zakaj posebne ideje pač nihče ne išče v pokrajinski sliki.

Neki kritik je v lanski oceni obžaloval, da nima Germ nič verskih predmetov. Da pa spoznamo umetnika tudi s te strani, podajemo bravcem posnetek slike: „Sv. Frančišek Serafinski“ na str. 624. Iz te slike sklepamo, da bi naš umetnik tudi verske predmete slikal dobro, ako bi dobil naročila. Pač pa

bo moral bolj povzdigniti se z realističnih tal kakor doslej, ako bo hotel prav uprizoriti verske ideje.

Predno se je dotiskalo poročilo o Germovih delih, smo imeli še priliko ogledati si poslednjo dosedanjo njegovo sliko, ki je ob enem tudi največja, poltretji meter dolga, in poldrugi meter visoka: „Ljubljanski občinski odbor pozdravlja cesarja dne 7. maja l. 1895.“ To sliko mu je lani poveril mestni magistrat, in sedaj visi že v mestni dvorani. Ravno pred mestno hišo pozdravlja župan cesarja, mestni odborniki pa, vsi točno portretovani in zadeti, stojé v polkrogu za cesarjem. Natančnost, s katero so izdelane vse osebe in tudi konji, je čudovita, razvrščene so pa vse jako pregledno in jednotno. Tudi v tej sliki je pokazal Jos. Germ svojo moč kot portretist. Ker je obširen opis brez posnetka brezuspešen, omenjamo samo še kot čudno in nekoliko motečo stvar to, da se je na idealnem balkonu kot radovednega gledavca upodobil umetnik poleg sovrstne dame sam. Kakor nam je slika sicer ugajala, tako smo malo odobravalili to pritiklino, kakršne se pač nahajajo tudi pri drugih velikih umotvorih.

Ob koncu moremo sedaj deloma iz umetnikovih del, deloma iz njegovih izjav povzeti temeljne in vodilne njegove nazore o slikarski umetnosti. „Priroda mu je voditeljica, razum pa vladar. Slikarstvo je danes na tako visoki stopinji dovršenosti, ker je izpopolnilo tehniko, in to je izpopolnilo po prirodi. Zato mora ta biti umetniku glavni vzor. Komur je vzor morda kak velik umetnik, ta se je odrekel samostojnosti in individualnosti, ta ne bo nikdar imel znatnega pomena v razvoju umetnosti. Rad pa tudi priznava, da ima umetnost še nalogo izraziti in utelesiti kako idejo. Kadar kaže idejo, tedaj pač ni vezan povsem na vzore v prirodi, ker bi s tem ideja mnogo trpela ali celo ugasnila. To velja zlasti v cerkveni umetnosti. Pravemu umetniku je na tem, da poda gledavcu življenje in resničnost v oblikah in v barvah, zato ne hrepeni po zunanjih uspehih ali efektihi.“

Tako smo sedaj podali, kolikor smo mogli, objektivno sliko našega umetnika in le to želimo, da bi mogli to sliko po vztrajnem napredovanju njegovem še večkrat razširiti in dopolniti.

V jesenski noči.

Jesenska noč, jesenska noč,
kako je črna tvoja moč!

Zapustil jaz sem miljen kraj,
o njem pa v tebi sanjam zdaj . . .

O dolu krasnem, o vaséh,
o poljih plodnih in vrtéh.

O cerkvah belih vrh gorá,
o sreči, ki je tam domá,

o ljudstvu blagem, ki težkó,
tako težkó je ž njim — slovó . . .

Kot v burni dobi mladih let
srcá mi čustvo pôlje spet. —

Jesenska noč, jesenska noč,
kakó je črna tvoja moč!

M. O.

Kvišku.

(Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

XVI.

Vreme je bilo trdovratno, sezona letovišč završena. Mesto vrišča in zvonkega smeha, mesto gospodičen in kavalirjev, mesto umirovljenih častnikov in uradnikov, skrbnih mamk in jezičnih tetk, je hojeval tu in tam star služabnik po vrtih in vilah, zapiral in zabijal okna, izkopaval po vrtu gomolje georgin, obvezaval tuje, pripogibal vrtnice, kot bi vesoljni živi vrt in bučno hišo vsnival in pokladal v zimsko postelj. Iz življenja se je rodila smrt, iz vrišča molk, iz vile zimski grob. Kjer je drdrala prej gosposka kočija, kjer so jahali vitezi, kjer je dišal parfum, tam je škripal neroden koš krompirja, tam je gonil pastir na travnike, tam je rataj tiral plug na njivo.

Po mestih je pa začelo vreti novo življenje, polnile so se učilnice in vojašnice, po šetališčih je zašumelo novo gibanje; pozdravljanja, izpraševanja, poklonov in častitk na vrlem zdravju ni bilo ne konca ne kraja. Pordela, nekoliko osmojena lica so izdajski kazala vsakega, kdor je bil toliko srečen, da je prebil počitnice v toplicah, na kmetih, po letoviščih. In mimo teh obrazov so švigale kot sence bledolične deklice, zarumneli možje, ki jim ni bila usoda toliko ugodna, da bi bili mogli na zrak in so životarili priklenjeni na pult in šivalno mizico cele dolge počitnice in na debelo goltali pusti mestni počitniški dolgčas.

Vrnila se je tudi Margita, vrnil baron Lotar, tetka Tera, Adolf, — poslovili se s kapitanko in gospo pl. Albenijevo, ki sta Lotarju ob slovesu voščili srečo ob bližajoči se zaroki in poroki. Spomnili sta se blage preminule tete Evfrozine, spomnili s tisto moderno bridko ironijo, ko lice plaka, srce pa pleše veselja in sreče; spomnile se

takisto s pomilovalnim smehljajem Lacingerja, pravega 'dobro-proča', in preko teh dveh oblakov zrle v duši vzhajajoče jasno solnce Lotarjeve in Margitine sreče — sreče namreč, da bodeta zvezana, pred svetom proglašena kot najfinejši par vseh porok — in da potem živita pod isto streho brezskrbno, goječ vsak to, kar mu najbolj ugaja, hodeč vsak svojim potem, razven plesov, gledišč, obiskov, večerij in koncertov.

Margita je bila po smrti Evfrozine zelo otožna. Že Antetov nenavadni in nenadni odhod brez slovesa je nanjo vplival tako, da ni bila par dni dobre volje. Kaj je čutila, kaj je imela v srcu do tega človeka, tega si ni mogla tolmačiti. Cimbolj se je trudila, da bi si mirno in trezno dokazala, da je Ante njej popolnoma nevtrarno bitje, da je človek dobrega srca, s katerim se je seznanila slučajno zato, ker ga je potrebovala, da mu sicer nima nič očitati, a prav tako nima čisto nič, kar bi jo vlekel in vezalo, da bi se še kdaj v življenju morala njega spominjati. Kljub tej logiki je bil pa Ante zanjo vendar-le zanimiv, bil je skrajni kontrast Lotarjev, in prav taki kontrasti nam težko izginejo naglo iz spomina.

V družbi se je o njem govorilo redko in še tedaj zabavljivo, ker je odšel brez slovesa, kot kmet, bi pride v vas, sedi nekaj časa pri peči, si ogreje hrbet, potem zazdeha, prime za kljuko in gre tebi nič meni nič zopet skozi duri. Tako govorjenje je Margito nekoliko zbadalo, a hkrati ji je lečilo srce in izbijalo iz glave misel na Anteta, češ, tak istinito ni vreden naše družbe, še manj pa misli. Mlada je bila, in mladina je pač večno taka, kakršna je družba krog nje. Ni pa tako lahko prebolela smrti tete Evfrozine. Izkušali so jo tolažiti. Toda ta tolažba! Fraza za frazo, vse mrzlo, brez srca, brez

ognja, brez ljubezni. Za tako tolažbo je treba čuteče duše, ki ne govori mnogo, ki ne govori nič, ampak ki čuti taisto kot mi, čuti prav tako močno. Takega srca je potrebovala Margita, srca samega, brez sladkih besed, brez konvencionalnih dobrikalnih izrazov sočutja, srca je potrebovala, katerega bi se bila oklenila in se na njem izihtela in izsolzila, in s to gorko srčno roso presadila ljubezen do Evfrozine v to drugo prav tako dobro, nesebično jo ljubeče srce. Ali takega srca Margita ni našla. Imela je pač globoko urojeno svojstvo, ki je lastno preprostemu in nepokvarjenemu srcu, da namreč hitro in skoro nezmotljivo spozna, kdo da je istinito in nesebično ljubi. Vodili in vabili so jo k Lotarju, na njem ji kazali uteho in mir, njega so slikali za oni steber, ki bi oprl njeno omahujočo dušo. Lotarju se je tudi v resnici smilila, dasi ni mogel tega umeti, kako more tako izobrazena svetovna dama žalovati po umrli redovnici, in naj je tudi njena sorodnica. In česar sam ni imel, česar sam ni čutil, tega tudi Margiti ni mogel dati, ni mogel vlti v bolno srce. Spoznala je ona to in poslej molčala in želela, da se ni nikdar v družbi govorilo o teti Evfrozini. O njej je govorila le sama s seboj, kadar je slonela v tistem svojem budoarčku in gledala na plivkajoče morje, ki se je treslo in trepetalo v pordelih valovih od večerne zarje, kot je trepetalo in nihalo njeno srce in krvavelo in je bolelo, ker je z Evfrozino premalo občevala pred smrtjo, ker je ni vprašala v zadnjem trenutku sveta, modrega sveta za življenje. Umrta je nenadoma, prehitro, in vprašanje, katero ji je zastavila glede svoje bodoče sreče, tega usodnega vprašanja ji ni rešila jasno, točno. Zvenel ji je samo tisti orakelski odgovor: „Drum prüfe, wer sich ewig bindet — — —.“

Tako je bilo Margitino duševno stanje, in vendar so vsi visoki krogi govorili o njeni sreči, zakaj javno je bilo, da se čim preje priredi slovesna zaroka z Lotarjem. Ta je bil redni gost pri Ladičevih, neločljiv spremljevalec Margite na šetališčih, pri koncertih, v gledišču — povsodi so ga videli

v družbi Ladičevih. Margita je bila kakor ograjen ptiček, vedno v zabavi, v petju, v šumu, na videz je imela vsega na izbero, uživala najsijajnejšo svobodo, ali vendar ni bila nič prosta, tako prosta, kot si je sama želela, kot je bila na vrtih in gajih v tistem zagorskem kotu. Ni čuda, da se je tako privajala od dné do dné tega življenja, navajala se Lotarja in nazadnje že kar mislila, da mora samo ž njim občevati, samo ž njim se zabavati, da se on resnično žrtvuje zanjo, da opušča prejšnjo družbo le njej na ljubo in da bi na vse zadnje bilo vendar lepo življenje, ko bi ga imela tako sama zase, doma, vedno doma in poleg sebe; in kako bi ga tedaj preustvarila, kako bi sanjala, kako bi se veselila tihih ur, brez sitne formalnosti, ampak prosto, svobodno na svojem svetu, v domačem krogu. In če bi nastopila javno na plesu, v koncertu, bi bila ob njegovi strani vendar-le prva dama, baronica, plemenita. Zavidale bi ji druge, posnemale njeno toaletto, in ona bi bila kraljica. Tudi ta misel jo je ljubko dražila in ščegetala, dasi ni bila ohola —, a bila je ženska in vsled tega že od narave zaljubljena vase, hrepeneča po vtiskih, poklonih in občudovanju. In tako so jo te duhteče in vonjajoče razmere zazibale in zasipale v neko nejasno meglo, da se je zibala v njih kot gondola na lahnih valčkih, zibala brez misli in brez pravega čuta.

In prišlo je, kar je v teh razmerah moralo priti —: zamenjala sta briljantna prstana, razposlali so povabila, in napočil je slovesni večer zaroke.

Zlat lesteneč je gorel nad dolgo, pogrnjeno mizo, dragoceni šopki so duhteli na mizi, s cvetjem je bil prepleten prt, cela obednica je bila sijajno opravljena, slovesna, razkošna. Zunaj je žvižgala burja, morje je pljuskalo, pred Ladičevo hišo so pa drdrale ekipaže, elegantne in dragocene; Lotar je imel plemenite in odlične prijatelje in sorodnike. V vseh višjih krogih se je govorilo o tej sijajni zaroki, katere slovesnost je bila izredna, da je budila občno pozornost.

V salonu so se zbirali povabljeni. Nihče ni odrekel, vsi so prihajali po redu: boga-

taši, plemenitniki, častniki. Svilena krila so šumela, vonj najfinejših dišav se je širil po salonu in se prelival v mehko toploto, ki je dihala od krasne peči v renesančnem slogu. Častniki so stali kot uliti v novo uniformo pred fotelji in dvorili damam, prodajali najnovejše dovtipe, trudili se z vso energijo svojih talentov, da so bili kolikor mogoče dovtipni, duhoviti in zabavni. Starejše dame so si izbrale prostorčke pri mali rokoko-garnituri, prevlečeni z bordô-plišem in odičeni z bogato pozlačenimi vijugastimi okraski. Ob dragoceni velikanski japonski vazi so se zbirali sivobradi očetje in prerokovali o politiki, ugibali o bodočih volitvah in ocenjali novo ministerstvo. Med njimi je bil tudi gospodar, oče Ladič, ki se je za vse to kruto malo menil in kot sluga svoje praktične žene igral dosti žalostno ulogo štatista. Zato pa je bila v gospe Ladičevi osredotočena vsa agilnost, telesna in duševna. Za vsakega gosta je imela drug ljubezniv pozdrav, vsakega je znala vestiti, kjer je vedela da je zanj in za druge najumestneje.

Zadnji gostje so vstopili. Električni zvonček je zapel, po mehkih preprogah se je zazibala družba fino, brezsložno, kot bi se niti tal ne dotikali, da ni tega kak malo, malo cvrkajoč čevelj izdal, v razsvetljeno dvorano, v kateri so stali strežaji blestečih ovratnikov, kot sneg belih kravat in rokavic, kot neme sohe na svojih mestih in nervozno čakali migljaja, da ga izpolnijo točno, hitro, kot bi brali misli z obraza. Sredi mize se je dvigal visok srebrn nastavek — kot surtout — obložen z mrzlim predgrizkom, z najfinejšim hors d'oeuvre. Ob njem je bil krasno izdelan 'menu', okrašen z baronovim grbom, vinsko trto, Amorji z metuljčkom, mladimi satiri in raznimi okraski. In na njem je bila zabeležena bogata vrsta iziskanih jedil, kot jih poznajo le mize knežjih bonvivantov od „potage à la Princesse“ pa do „glaces variées“. Baron in Ladičevka sta vedela, kaj ščegače grla in s čim se imponira družbi, katero sta povabila. Ladičevka je hotela z večerom pokazati vsem gostom,

da se vrši oni slovesni trenutek, ko se javno naznani, da bo prišla tudi v njeno družino plava kri. — In obedovali so, govorili in govorančili z nosljajočim naglasom, praktičnim tonom, ponavljajoč po vrsti tiste fraze na srečo novozaročencev, na čast domači gospe in slavo baronovemu rodu, ki je vreden, da sprejme vase tak biser, kot je Margita — saj tu je nomen zares omen. Jedinna ta misel je bila vredna nekaj stavkov in to je že teden dni prej iztuhtal neki častnik in za ta svoj trud tudi dobil burno hvalo, in šampanjske čaše so donele najbučnejše, najglasnejše, in vsi so hiteli do 'bisera', da so trčili ž njim in laskavo ponavljali: nomen omen. In ko je nazadnje trčil še baron z vsem ognjem, katerega mu je zadalo več vino kot srce, 'plink' — počila je čaša Margiti, in šumeča tekočina je kipelela na mizo. Za trenutek so bili vsi iznenajeni, Margita seveda najbolj, a baron ji je pošepetal na uho, da je skoro zardela, potem se zasmejala, ž njo vsi drugi, in zopet sta trčila z novo čašo, katero je v trenutku napolnila vestna roka strežajeva.

Po obedu, ki je trajal v pozno noč, so aranžirali ples, in vrteli so se in zibali lahni pari v poskočni godbi ter se zabavali in zabavali — — —.

Jutro je že zvonilo, ko je legal mlad častnik v posteljo in se gredé na glas madjarski veril, da tako famozno še ni supiral, kar časa brenčé njegove ostroge po okrogli zemlji.

In jutro je že zvonilo, ko je Margita na pol slečena, z razpuščenimi lasmi slonela na divanu v sobi, izmučena in trudna, da ji vsled truda ni bilo moči zaspati. Ves svet se ji je vrtel po glavi, srce ji je nekaj stiskalo, srečna ni bila, kot je mislila da bo, na ustnicah ji je še trepetal Lotarjev strastni poljub, ki je ni božal, ni vsnival v mehko melanholijo, ampak pekel kot ogenj in po ušesih ji je donelo: omen — nomen, pred očmi ji je pa plesala ubita čaša.

Lotar je bil pa jako zadovoljen s svojimi uspehi, ki so mu obetali še sijajnejšo bodočnost.

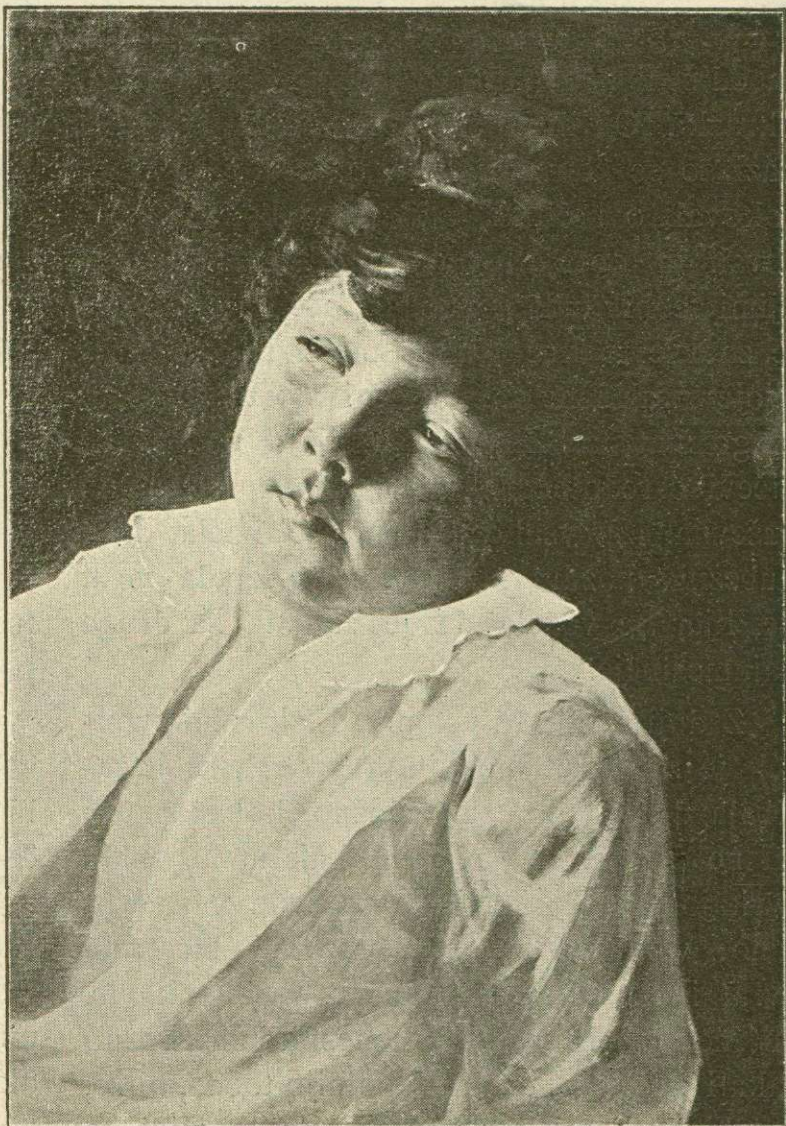
XVII.

„Ko brez mirú okrog divjam“, bi bil lahko zapel Ante Lacinger, ko se je poslovil od grajščine nenadoma, pregnan po slučaju, pregnan bolj od hvaležne ljubezni do strica nego od česarkoli. Na Dunaj ni šel takoj, ampak potoval je v Benetke pod vedno jasno nebo italijansko, od tam je šel skozi Tirolsko, Monakovo in Prago. Iskal je miru, iskal utehe. A niti italško solnce, niti tirolski snežniki, niti monakovske umetnine, ne praške slovanske starodavnosti ga niso zadovoljile. Bil je povsodi sam, brez družbe, sam med tujim narodom, in to je njegovo otožnost le povečevalo in mizantropizem je zorel v njem od dne do dne.

Tak je dospel na Dunaj, še predno so se pričela predavanja. Zbral je vso moč volje in duha in se zaril v stare knjige in spise, bral in študiral neprenehoma — in to ga je največ umirilo. Delo, jedino delo nas vedri, sklepal je iz tega, in delo tvarja človeka, zares človeka. In če je bilo resnično doslej, da človek toliko velja, kar plača, mora biti resnično zanaprej, da človek, toliko velja, kar vé in stori. Vedel je, da mu razmere rojstva niso ugodne, vedel je, da nima one prožne lestvice, katero prislanja protekcija premnogim, da se brez temeljitega znanja popenjajo kvišku do sijajnih in uglednih mest in mastnih služb. In prav zato je sklenil, da hoče kljub temu nekaj biti, biti neki činitelj, s katerim se bo računalo, toda biti, kar bo, sam iz sebe. In zato je zavrgel svoj prvotni sklep, da bi stopil v politično službo, kjer bi bil odvisen, kjer bi se moral prepogosto klanjati puhlim glavam predstojnikov, katerih ponižni sluga bi bil celo življenje in celo življenje bi črepal zanje svoje moči, da bi oni pod njegova izborna dela stavili svoja mogočna plemenita imena in bili hvaljeni in trdno upali na novi advancement, on bi pa mirno žedel in čakal, kdaj bo prazno kako skromno mesto, za katero

bi bil vsak drug plemenitaš preodličen in previsok. Ne, ne, in zopet ne! Kar bom, bom iz sebe, samo iz sebe, iz lastne moči moram kvišku, in če ne bom mogel, tedaj bom miren v pritličju, prepričan, da nisem sposoben in zato lepo tiho ponižen čakal tam, kjer bom zadoščal svojemu znanju.

Ante je sklenil, da bo odvetnik. Ta sklep je naznanil tudi stricu, kateremu je

Portret. Slikal Jos. Germ.

večkrat pisal in mu veselo naznanjal, kako pridno študira, a nikdar ni vprašal po letovičarjih, kot bi jih sploh ne bil poznal. In na taka pisma mu je stric ves vesel odgovarjal navadno z denarnimi pismi, da je Ante imel udobno življenje in mu ni bilo treba stradati kot nekdanj, ko so ga prvo leto pustili vsi na cedilu, kot bi usoda hotela z najgorjim zlom ukrepiti njegov značaj.

Tedaj se je stric izgovarjal z boleznijo v hiši, s to in ono nezgodo in mu pošiljal pičlo, pičlo, da je bilo komaj za stanarino. A sedaj je dvignil iz zavarovalnice lepo glavnico, in ker je Anteta imel čimdalje rajši, ni skoparil in štedil, ampak odprl zanj svojo denarnico na široko.

Lepo je sijalo jesensko solnce. Dunajčani so vrveli v ljudski park, kjer so sicer še

grede, na gole, obletele vrhe dreves in na rumeno listje po tleh ter resignirano šepeta: Sic transit — — —.

Tak je bil Lacinger. Na klopici nasproti pršечеge vodometa je sedel, pušil malomarno cigareto, študiral mimo njega hiteče obraze, vesele in otožne, mlade in stare, krasotice pa zvene le dame in gospode — in mislil nekaj tje v jeden dan brez reda, kot bi igral najlepšo nirvano. Poznal ga ni nihče, on takisto nobenega, in to mu je prijalo nad vse. Sedaj pa sedaj se je ozrl radoveden šetavec ali predrzna gospica vanj, pa se pomilovaje obrnila proč in stopila bliže svojega spremljevalca, kot bi hotela reči: Verlassen, verlassen, wie der Stein auf der Strassen ...

In Ante se ni brigal zanje; gledal je za kolobarji dima, prisluškal vodeni godbi in nemarno otresal pepel od cigarete na beli pesek.

Počasi pride proti njemu dvojica črno oblečenih dam. Starica, mati, se je naslanjala na roko krepke hčerke, stopala je počasi, negotovo, obličje je bilo bolno, suho. Na obrazu hčerke je bila razlita trudna žalost, a prosijana z onim sijajem, ki obdaje lice otrokovo, kadar stori materi uslugo, dobro delo iz čiste ljubezni.

Ante se zagleda v ta par. Prešinil ga je tisti čut, kot prešine mehko, rahločutno srce slika ubožca. Dvojica se je pomikala proti njemu počasi — počasi.

Tedaj se Ante zdrsne, noga mu omahne raz koleno, telo se strese in dvigne, lice mu zardi, cigareta pade na tla. Ante je hotel vstati, bežati, bežati, — prijel za palico — a ni mogel. Pribit je bil na klop, z dvignjenim životom, kot bi bil hotel vstati; srce mu je kljuvalo, oči so mu begale na vodometa in nazaj na lice črno oblečene gospodične. Videl je, da ga je ona zapazila, videl je, kako je krepkeje oprla svojo mater, videl je, da se je zato ozrla proč, kot bi hotela

Slikal Jos. Germ.

V atelieru.

štropotali vodometa, še cvetle tu in tam pozne cvetke, a listje je rumenelo in brez diha in vetra v svedrastih plesih cepalo na tla. Iztočna in južna zelišča, razne succulente, agave in kakte je že preselila vrtnarjeva roka v varna in gorka prezimišča. Ves park je kazal ono jesensko lice, ki samotnega šetavca vselej navdá z neko melanholiijo, da zatopljen zre v povešeno cvetje, na oropane

zakriti rdečico, ki ji je silila na belo lice — obrnila se je zopet vanj, pogledala ga s tistimi očitajočimi in povešenimi očmi, ktere je Ante poznal dobro, davno — a jih skoro pozabil, misleč, da so te zvezde ugasnile zanj. Mlada dama bi bila rada zavila na drugo stezo, ali že sta bili naprej od nje, in morala je mimo Anteta.

Prišli sta do klopice.

Ante se je dvignil, pozdravil zmedeno, starica ga je pogledala na lorgnon, hčerka je povabila glavico, da ji je črni pajčolan zakril lice, požurila korak — in bili sta mimo njega. Tedaj se je Antetu izvil z neukrotljivo silo dosti glasen vzdih iz prsij, obstal je pri klopi, in mlada šetavka je čula kot nekdanj oni za njeno srce tako melodijozni klic: Anda!

Okrenila je glavo, ustnice so trepetale in neslišno je splavalo čeznje Antetovo ime. Ni ga čul Ante, a videl, čutil, bral je z očij, z lica, z ustnic.

Anteta je vleklo, vleklo s tako silo, da ni bil več gospodar samega sebe, in noga mu je stopila za njima, in nekam boječe je zaprašal, če ji sme spremljati. Mati ga je pogledala, čudé se, vprašaje in resno, dovolila mu in potem suho zakašljala.

Ante je šel ž njima, zapletel se v ta in oni pogovor, a vse je bilo brez barve, brez namena, samo, da se je nekaj govorilo. Prav tako mu je odgovarjala Anda, zmedeno, naglo, vsa razburjena. Mati je molčala. Nadlegoval jo je kašelj in sapa jo je dušila.

Prišli so do doma. Ante ji je spremljal še vsled iste sile skozi vrata, na stopnicah podal roko materi in jo opiral in vèdel v drugo nadstropje z največjo rahlostjo in sočutjem, kot bi spremljal lastno bolno mater.

Prišedši v stanovanje, sedla je od pota zdelana gospa v naslonjač, vzdihnila, zahvalila Anteta za ljubeznivost, ponudila mu stol in rekla:

„Oh, gospod doktor, koliko smo mi prestali!“

In zopet jo je posilil kašelj, zakrila je obraz in zakrila solze, ki so ji plavale na vdratih očeh.

„Mamica, nikar ne govori! Oddahni se, umiri se, kasneje poveš vse!“

„Da, da, kasneje, gospod doktor“, jecala je gospa in težko dihala.

Anda pa je snela materi klobuk, snela rokavice in ogrtač in z vsakim gibljajem kazala, kako neizmerno ljubi svojo mater. Potem ji je prinesla gorke čokolade, pokleknila ob naslonjaču in ji držala taso, dokler ni mama izpila.

Ante se je pa zagledal v Ando, kateri je črna obleka dajala vsled silnega kontrasta med njenim belim licem in belimi rokami posebno čarovitost. Bil je zadivljen ob tej vtelešeni in trpeči ljubezni, občudoval je njen krasni stas, ob katerem je padalo valovito črno krilo, potapljal se v njeno oko, ki je bilo, dasi nekoliko otožno, še vedno jasno in svetlo kot nekdanj. Vsa nekdanja ljubezen je zažarela v njem, a še mnogo močnejše, mnogo strastnejše kot prej.

Gospa je popila čokolado. „Hvala Bogu, dobro mi je delo to. Sedaj bom zadremala, vidva se pogovarjajta. — Anda, povej gospodu doktorju, povej mu vse, kaj sva prestali.“

„Toda, milostna, jaz pojdem. Motilo vas bo govorjenje!“

„Ne, ne, nič me ne moti. Le kramljajta!“

Anda je primaknila stol in sedla Antetu vis-à-vis. Sedaj sta si zrla zopet oko v oko, prehajale so iskre notranjega ognja skozi ta srčna okna, in bila sta že ob tem pogledu srečna, neizmerno srečna.

„Gospod doktor, ko ste nas vi zapustili — — —.“

„Anda, prosim te lepo, kako govoriš?“

„Ali smem, Ante?“

„Da, smeš, oh prosim, moraš!“

„Torej ko si ti zapustil, ali prav za prav, ko sem te jaz zapustila, od tedaj nisem bila srečna za trenutek. Ah tisti Ladič —“

Anda se je naslonila nazaj in si zakrila obraz.

Lacinger se je približal, prijel jo za roko in prosil:

„Anda, odpusti, prosim te, bil je to boj za kruh, ura obupnosti — nisem sam kriv.“

„Torej Ladič je lagal?“

„Lagal, vse lagal!“

„Da, tega je bil zmožen ta človek. Tedaj ti je ukradel sliko?“

Antetu je bilo hudo; povedal in razjasnil ji je vse, in ona mu je vse odpustila. Povedala mu je, da je izgubila tedaj vero v moške; ti, idealist, si me prodajal, on bi se bil rad igral z menoj — torej, kaj sem hotela! Sovraštvo sem prisegla vsemu moškemu svetu in bila vesela, da smo šli z Dunaja, kraja nesrečnih spominov, proč v Prago.

Ali tam nas je zadela še gorja nesreča. Oče je zbolel in bil bolan skoro dve leti. Bolezen nam je požrla vse in nazadnje — požrla še očeta.“

Anda je zaihtela, Lacinger se je pomaknil k njej, njena plavolasa glavica je klonila na njegove prsi, in na ljubečem srcu se je izjokala in se olajšala, kot doslej še nikjer. — — —

In nista si prisegala ljubezni in nista ponavljala obetov: srce je govorilo, duša se je prelila v dušo. (Dalje.)

Roža in trn.

(Slika iz naroda. — Spisal Fr. Vrhovski.)

(Dalje.)

IV.

Po planinci sem hodil,
pa tičke lovil;
sem zanjke nastavljal
pa — Micko dobil.

Národna.

Nekaj tednov pozneje sta šla Golob in Logarjev Janez v nedeljo skupaj od maše domov. Med potjo sta govorila večinoma o vremenu in o delu.

„Pri vas ste že precej poželi“, je omenil Golob, „nam pa oni oves še ostaja tam na zadnji njivi. Prav zelen je še ta mrcina, pa ne smemo ga čakati, moramo iti prej v planino kosit. Bo pa ona najela par ženskih, da ga poščiplate. Da bi le ne nagajalo vreme v planini, ker je tako daleč gori!“

„Pač res!“ je odgovarjal Janez. „V planini je sitno, ako se ob košnji naleti slabo vreme. Ni drugega, kakor zamuda, ker doma zastane vse delo.“

„To je pa tudi: če med tednom delavce razpustiš, nazaj jih ne dobiš! Pot je predolga, in sedaj ima doma vsakdo dosti dela.“

„Kaj ne, košnja vas precej stane?“

„Seveda je draga, pa kaj si čem? Doma je premalo zelenja; seno že voli pospravijo

do zime, k večjemu ga morda ostane še kaj za teleta. Otava pa še manj zaleže. Da bi manj živine redil, tudi ne kaže, potem se napravi premalo gnoja. Naše njive so za gnoj sila lakotne. Če tega ni, pa ne raste nič.“

„Vrh tega vam je privažanje jako težavno, da brez močnih volov ne morete biti. Vse treba spravljati navzgor, in pa še kakšni klanci! Pri vas se nošnje in vožnje pač naužijete.“

„Je že tako, da Bog pomagaj! Vsi ne moremo biti v ravninah, ker je preveč ljudij na svetu. Nekaj pa se človek navadi teh bregov, vsaj meni bi se spodaj v dolini tožilo.“

„Jaz tudi tako mislim, ne vem, kako se bom navadil pri vojakih.“

Tako razgovarjaje se, sta dospela do razpotja. Tu si je Golob domislil:

„Lej no mojo staro bučo! Pa bi te bil skoro pozabil vprašati in prositi, ali bi nam mogel priti pomagat v planino? Dobro je, če je gori vsaj jeden skrben za delo, da se vsi skup bolj gibljejo. Jaz pa ne morem biti vedno zraven, ker me je tudi pri vožnji in doma treba.“

„I zakaj pa ne? V planini je bilo še vselej veselo, samo da je lepo vreme! Toda očeta bi bilo dobro poprašati, da bi me doma ne pogrešali.“

„No, pa popoldne še k vam pridem, da se zmenimo. Saj sem itak mislil prositi ga, da bi nam pomagal kakšno vlaknjo ¹⁾ mrve zapeljati, kadar bo suha.“

„Dobro! Le pridite, da se sama domenita!“

Popoldne so pri Golobu zbirali prtljago za v planino.

„Vreče natlačita vidve, ženski!“ je ukazal Golob materi in Anici. „Pol mernika koruzne moke, nekaj manj pšena, nekoliko bele moke, vrečo krompirja, za zabelo pa že sami vesta, koliko je je navadno treba. Tudi se naj izčedi mali sodček za pijačo in dve ročki. V jedni naj vzemó kosci s seboj mleka, v drugi pa kisa za salato. To kosci najrajši jedó v planini. V ono veliko vrečo pa naložita kruha, da se na vrh vsega priveže. Par volov bo itak težko le-to vleklo gori.“

Nato je šel Golob še priganjat hlapca, da naj pripravi, česar je treba za vožnjo, in da naj ničesar ne pozabi.

„Imaš-li igle v vseh podelih ²⁾? Pri vsakem obesi po dve verigi za zavoro! Gori v Hudem klancu je to potrebno. Pa tudi kolesa dobro namaži! Potem izberi ondi k češnji naslonjene žrdi in razberi, ki so še od lani! Debla za vlaknje imamo že v planini od pomladi nasekana, samo vkup navrtati jih bo treba. Pa da ne pozabiš še na grablje: poišči jih, z vrvjo vkup poveži, potem se pa nalože na vrh druge ropotije, da se že pri vožnji ne starejo. Saj se jih tako v planini dosti polomi.“

Ko je Golob vse to oskrbel, jo je mahnil proti Logarju. Logarjevi so imeli navado, da so vsako leto pomagali Golobovim ob košnji v planini, za kar so jim ti vrnili s kako drugo uslugo.

Ko je Golob dospel do Logarjevih, našel jih je na travi poleg hiše. Oče je zložno poležaval s pipo v ustih, mati je nekaj snajžila, drugi drobiž se je mudil pri bližnjem

ulnjaku, Janez pa je držal v rokah knjigo: „Pravilnik za c. kr. vojsko“, iz katerega se je učil nekoliko, kadar je imel čas. Izposodil si jo je bil od Kovačevega Matijca, kateri je svojo službo pri vojakihi dostal že v jeseni.

„Dober dan vam Bog daj!“ pozdravi Golob.

„Bog daj!“ odzdravijo nekateri, „pa še večkrat obilno takih Golobov!“

„E, ti so presuhi, da bi bilo kaj obirati! Pač pa bi vas priganjali, lenobe lene! Glejte, tako lepo vreme, pa se tu po senci valjate: ali ni to greh! Brž jeden v roke vile, drugi grablje, pa bi se nekaj storilo!“

„S tem pa smo mi za jedenkrat gotovi“, odgovori Logar, „moral bomo počakati, da druga trava zraste.“

„E, potem pa pridite nam pomagat! Imamo še po vrh planine tako delo, da mi vsako leto obrusi pete za dobro ped, zato sem tudi čimdalje manjši. Ko bi to pot vkup zravnal proti nebesom, bil bi že daleč!“

„Res je, res: planina je dobri dve uri hoda in klanci so hudi!“ odvrne Logar.

„Pa ta-le Janez, kaj neki dela? Celi pismouk je že! Kar nič ga ni k nam, zato ga komaj še poznam! Pa uči se tako, nemara utegne biti še naš župnik!“

„To pa, to“, odvrne Janez. „Potem bi vas pa za uho prijel, kadar bi ne znali krščanskega nauka! Ne silite me k temu, morda bi vas potem še — bolelo.“

„E, pa bodi rajši tak, da greš z nami kosit v planino! Nisi še tako star, medel tudi ne, boš že zlezel gori! Lahko se navadiš letanja, ker pri vojakihi ti tega ne bo manjkalo.“

„Kaj ne, oče“, obrne se Golob k Logarju, „da velja tako? Janeza ti za teden odvezamemo. Čez par mesecev ti ga bodo pa drugi odgnali in morda za dolgo časa.“

„Kaj pa tako študiraš iz te knjige? In pa ti, mati, menda se boš nališpala?“

Vse h krati je podrezal Golob s svojim spretnim jezikom, da mu niso utegnili niti odgovarjati.

„Pripravljam se za to, da bom ‚žolnir‘. Hud pa bom še bolj, kot sam — hudir.“ Tako se postavi Janez in pogleda jezno.

¹⁾ Vlaknja ali vlaka imenujejo nekake sani, s katerimi se s planin vleče seno.

²⁾ Prednji del voza se na Pohorju tako imenuje.

„No, hudo že gledaš, že, pa se ti bodo še hlače tresle! E, naposled vse mine, in srčno želim, da bi že skoro prišel nazaj.“

„Bog nas varuj vojske med tem časom“, poseže vmes mati.

„Oh, pogrešali ga bomo tako ali tako!“ pridene oče.

„Pa — ali niste vložili prošnje za oprostitev: nekaj bi le zaleгло!“

„Veš, to je tako“: je razlagala Logarica. „Naš župan je tak, kakršnega hoče — Trpotec. Ta pa — ne vemo zakaj — nas ne more videti. Nismo zvedeli za pravi čas, ko je treba vložiti prošnjo, in tako smo se zamudili. Taka-le je ta stvar!“

„Hm, hm, sedaj mi je pa jasno vse“, kimal je Golob.

„No, oče!“ seže vmes Janez, „ali pojdem jutri h Golobovim? Sedaj si še lahko koso poklepljem.“

„Seveda pojdeš, saj nimamo doma takšne sile za delo. Ono troho ovsa spodaj na robu lahko jaz zložim, nekoliko stelje iz jelševja pa bo pripravljaj Mihec. Kako uro opoldne nareže, potem jo pa oba naloživa. Drugega nujnega dela sedaj ni, in tako bi lahko tudi Šimen šel z vami. Toda mož godrnja kakor stara ženska.“

„Kar je res, je res: kosa mu še ureže, da ne vsakemu tako. Baloh je precej žilav, pa ga je še vsakikrat dobro pobrusil.“

„Dajte ga mi le“, je nadaljeval Golob, „mož ve šego našemu delu. Nekaj postarnih je tudi dobro, če je zraven zgoraj med lahkoživo mladino. Človek ne more biti povsod tako med njimi.“

„Veš kaj, Janez, pa takoj drevi pridi, da boš pri nas počival! Kosci za v planino navadno zgodaj vstanejo, naš hlapec si pa rad zaleži. Zato jih ti podregaj na noge, ker pot je dolga in strma. Zraven je pa tudi navada, da se še kaj nese s seboj, in zajutrek se skuha šele v planini. Daj, pokleplji koso, pa kar pridi, zato ga bova na to jezo jedenkrat pila! Pa še Šimna sproži prej!“ klical je odhajaje, „da si ne bo zaležal!“

„Bom ga že in pa takoj!“ odvrne Janez. „On menda rad spravi jedno nogo po noči

gori za vrat, da se potem v jutru ne more ,odrešiti.“¹⁾)

Rekši skoči h koči blizu hiše, da naroči Šimnu, kar so se bili domenili zastran košnje v planini.

„Še nocoj pojdeva h Golobu, da bova jutri zgodaj na nogah“, pristavi naposled Janez.

„Ti ljudje so pa še hujši kakor ose“, je godrnjal Šimen. „Če osam luknjo in gnezdo zatlačiš, pa je mir, a tukaj ga ni nikdar.“

Nekaj časa je premišljeval, potem pa jo je uganil tako:

„Pri Golobu imam nasajenega pol mernika krompirja. Morda bo letos lep, ker je bolj suho vreme. To dobroto mi storé vsako leto, torej ne smem pozabiti. In po zimi, kadar me kaj stiska, nisem še prišel h Golobu, da ne bi bil dobil kruha. Zato ne smem biti tak, da bi ne šel.“

Med tem premišljevanjem je pospravil svoje malenkosti, Janez pa je klepal koso.

„Pa še mojo pokleplji, da se bo jutri rajša prijela!“ poprosi Šimen Janeza.

Urno je Janez pripravil kosi, in o mraku sta jo mahnila h Golobu.

Kmalu po polnoči se je pri Golobu dvignila precejšna družba koscev; med njimi sta bili dve ženski, dekla in Anica. Vsak koscev je imel poleg kose še kaj nesti, ta čutarico z vinom, drugi ročko z mlekom, tretji vrečico ali kaj drugega. Ženski pa sta si bili naložili težke kuhinjske posode.

„Pač Bog nas varuj potovanja“, je mrmral ob nalaganju Golob, „ko je že za tako malenkost toliko skrbij! Človek misli, da bo vse nesel v košu, pa mu je še voz premajhen.“

Po brdu navzgor so jo udarili. Na planem je bilo že dosti svetlo, ker je svetila zahajajoča luna. A ko so dospeli v kolobar pri Hudem klancu, bila je tema kakor v rogu.

„Skoro bi človek še svoje roke ne videl pred seboj“, oglasi se prvi koscev.

„A jaz še pipe ne vidim pod nosom“, pritegne drugi.

¹⁾ Narodni pregovor.

Nekako tako so kramljali in lezli v klanec, kar je nekaj močno začrepetalo. Anica se je spotaknila na korenini in padla.

„E ti bodi, nesreča! Menda je vse drobno; kaj bo pa sedaj? Jaz sem nerodna, navrh pa še ta tema! Ne vem res, kaj bo!“

Na to zdihovanje so kosci obstali, in Janez ji brzo priskoči na pomoč. Začela sta zbirati posodo in jo vnovič v jerbas nalagati.

„Ta-le skleda je nekoliko škriba, pa to ji preveč ne škodi. One manjše so še popolnoma zdrave. Velika skleda in lonec sta razdrobljena, pa to se bo dalo pogrešati. Pustimo te črepinje, brez njih bomo v planini vsejedno kuhali in jedli.“

Tako je tolažil Janez Anico, kateri je šlo na jok. Dobro se ji je pa zdelo, da je sedaj Janez začel zopet govoriti. To je bilo namreč v prvo od sestanka pri studencu, in ta čas je bil zanj dolga in — pust.

„Morda pa je pretežka ta tvoja ropotija?“ popraša Janez. „Daj, da jo nesem jaz nekaj časa!“

„Zaradi teže bi ne bilo, pa le ta usodna korenina mi je zanesla nogo. Škoda skleda, ker ne bom imela v čem salate mešati!“

„Jo boš pa v vedrici, saj ni zato vredno iti nazaj po drugo. Smo že predaleč od doma.“

Čez uro hoda so prilezli kosci blizu vrha pohorske planine, kjer imajo naši kmetje svoje seče. Planina je zaokrožena, da je na vrhu precej ravnine. Ondi je večinoma plano, niže za vrhom se prostira gozd. Vrh je povsod zarastel z gosto travo in z mahom, da se kar giblje pod nogami. Samo ob košnji pridejo semkaj ljudje, sicer je čez leto videti tu malokoga. Osamele, preproste koče doli za gozdom morajo prazne čakati svojih obiskovavcev, razven če kak pastir k njim uide ob hudi uri.

Koče so v zavetju za drevjem nekako skrite, navadno blizu studencev, katerih je tukaj dosti. Narejene so jednako drvarskim kočam, pač pa še bolj površno. Ob času košnje namreč v planini ni hudega mraza, dovolj je, da je streha trdna in da se pozimi ne udá pod snegom.

H taki koči tam za gozdom ob studencu je primahala naša družba. Solnce se je med tem že svitalo izza gorá doli ob ogrski meji. Odrinili so zapah, pa tega niti treba ni bilo, ker so bile starikave duri samo prislone. V kotu tam ob kamenju je bilo videti novo kurivo.

„Je pa že kak pastir ali lovec tukaj vedril“, ugibal je hlapec.

„Še kočo nam bodo zapalili!“ pristavila je Anica. Med tem so moški izkušali zakuriti.

„Sedaj pa, Meta, le urno skoči po vode tjekaj k studencu!“ veli Anica dekli. „Zajutrek mora biti kmalu kuhan, a ta voda je silno mrzla.“

„Kaj za to“, odvrne Janez. „Malo kruha prigriznemo, potem pa pokosimo to-le trato. Ta trava bo drevi že suha, da jo imamo lahko za postelj v koči. Še vsako pot smo tako storili.“

„Fantje, tam-le za studencem pazite!“ je naročal Janez. „Ondi je Trpotčeva seča, in Bog ne daj, da bi mu čez mejo urezali! Kdo drugi bi morda ničesar ne rekel, a pri Trpotcu je natančno.“

„Stari bi morda še ne gnal toliko“, je odgovarjal kosec, „pa tisti Luka bi se repenčil. Ta bi s svojim krivcem še zvezde pobiral, ko bi ne bile previsoke!“

Planinska košnja je ob lepem vremenu kaj prijetna. Zrak čist in hladen, voda bistra in mrzla, da se rad ohladiš, pa tudi okrepčaš. In kako tekne pri takem delu! Za počitek sedeš pod košato drevo in uživaš prekrasen razgled daleč na okoli. To vse vabi kosce v planino, da se te košnje veselijo že dolgo poprej.

Ob večeru navadno skliče kosce z rogom, ali pa, če so blizu, z močnim glasom skrbna kuharica. In to klicanje in govorjenje se sliši daleč, zakaj ljudje po planinah so navajeni veliko glasneje govoriti in klicati kakor doma.

Po večerji si tam po „pričnah“ v koči posteljejo z novim dišečim senom, kjer zaspé po težkem delu lahko in sladko. Seveda je še prej govorjenja, da je kaj. Kar bi kdo spodaj doma nerad povedal, tukaj mu go-

tovo uide. Tako poteka planinsko delo dan za dnevom, da se skoro še kateremu koledar zmeša in mu prehitro pride nedelja. Žalostno je pa v planini, kadar nagaja slabo vreme.

Naši kosci so imeli srečo, ker proti koncu tedna jim je šlo delo že h kraju. Bilo je koscev mnogo, delali so čvrsto z Janezom, ki je bil vedno prvi. Največ pa je pomagalo ves čas lepo vreme, da se je seno hitro sušilo.

„Primojdunaj, hvala Bogu!“ je rekel pogosto Golob, ko je prišel z voli poleg volarja h koscem. „Letos imamo pa srečo! Če pojde tako do nedelje, pa smo gotovi.“

„In veliko se je bo nabralo“, so dostavljali kosci; „visoka ni bila trava, pač pa tembolj gosta.“

V soboto zjutraj so pripravljali za zadnje vlaknje. „Drevi mora biti ‚likof‘“, tako so se junačili.

„Jaz pojdem po nekaj stelje za podlago“, reče Janez, „vi pa spravite med tem mrvo iz koče in jo denite k oni-le kopici. Mislim, da letos ne bomo več rabili mrve za posteljo. Kje je le sekira? Ali ni tu za durmi?“

„Nič ne vem, ker je nisem rabila“, odvrne Anica. „Menda jo je sinoči hlapec kam del, ko je drva napravljal.“

„Glej, tukaj-le je; je že dobro.“

Rekši odide Janez doli k studencu naklestit nekaj vejevja. Parkrat mahne, kar zarohni tam od nasprotne strani oduren glas:

„Kaj delaš tu, ti kradež pobalinski?“

Po teh besedah se je s kletvijo in rotenjem prikazal izza grmovja — Luka, s puško na rami.

„Kdo je kradež?“ postavi se Janez ježno. „Meniš li, da je ves svet tvoj, ker se tako nosiš? Tam-le ono strugo poglej, ondi je bila meja že od nekdanj, pa še bo, če Bog dá!“

„Glej ga, kako se nosi ta-le smrkavec, kakor bi bilo pri Golobu že vse njegovo! A čakajte vi vsi“, rekši pogleda še Anico, ki je bila med tem prišla iz koče, „čakajte, da vam pokažem jaz, ker vam stari preveč prizanaša!“

Luka se je mislil še huje znositi nad Janezom, pa videl je tam nad kočo trumo koscev, ki so odnehali od dela in radovedno k njima zrli, ko so slišali prepir. Bilo je med njimi par takih, ki so mu bili ‚gorki‘, pa tudi — krepki, če bi bilo treba udariti.

To je Luka kmalu uganil, zato se je rajši umaknil nazaj v gozd, od koder se je slišalo le njegovo rotenje. Vpiti so začeli tudi kosci, a Janez jih je kmalu pomiril.

„Bodimo mi bolj pametni, saj vidimo, da onemu precej manjka!“

Nato je šel h koči. „I, kaj-le ima pri vas ta bahač, da se tako znaša?“ je vprašal Anico.

Ta je bila v solzah.

„To sem ti hoteta povedati že zadnjič, pa sem pozabila. Pred več leti je Trpotec posodil našemu očetu za par volov, ko so ravno potrebovali. Bilo je tistokrat slabo leto.“

„Tako? Sedaj pa misli ta bahač nas vse pojesti! O, to bi mu oče lahko odrinili. A dobro je, da se je ta surovež zmotal o pravem času! Ne bilo bi mu dobro predlo!“

(Dalje.)

Daj!

Daj, prijatelj, razodeni
svojo mi skelečo bol:
skupno bova jo nosila
in trpela vsak je pol.

Skrbno bom jo v srcu hranil,
moško molčal odsihdob,
dokler je ne bo zagrnil
z mano vred molčeči grob . . .

Leo Levič.

Pevec.

(Spisal *Podlesnikov.*)

Veliki gledališki listi so naznanjali nastop v domovino se vrnivšega umetnika Milana Z Časniki so poročali, da se je izobraževal v tujini in hoče sedaj na domačem odru peti v nekaterih operah.

Stara, osivela Z . . . ka je kupila vstopnico za galerijski sedež. Še nikdar ni bila v gledališču; danes pa hoče iti, da vidi svojega sina Milana, velikega in proslavljenega. — Bila je vdova. Dokler je bil Milan mlad, živel je pri svoji materi in se učil krojaštva. Ko pa je odrasel in čutil v sebi nagon do umetnosti, je zapustil mater in rodno mesto in šel v tujino se izobraževati. S podporo, katero je dobival iz domovine, se je izobrazil v umetnika, o katerem so poročali tuji in domači listi jako laskavo, kateremu so obetali sijajno bodočnost.

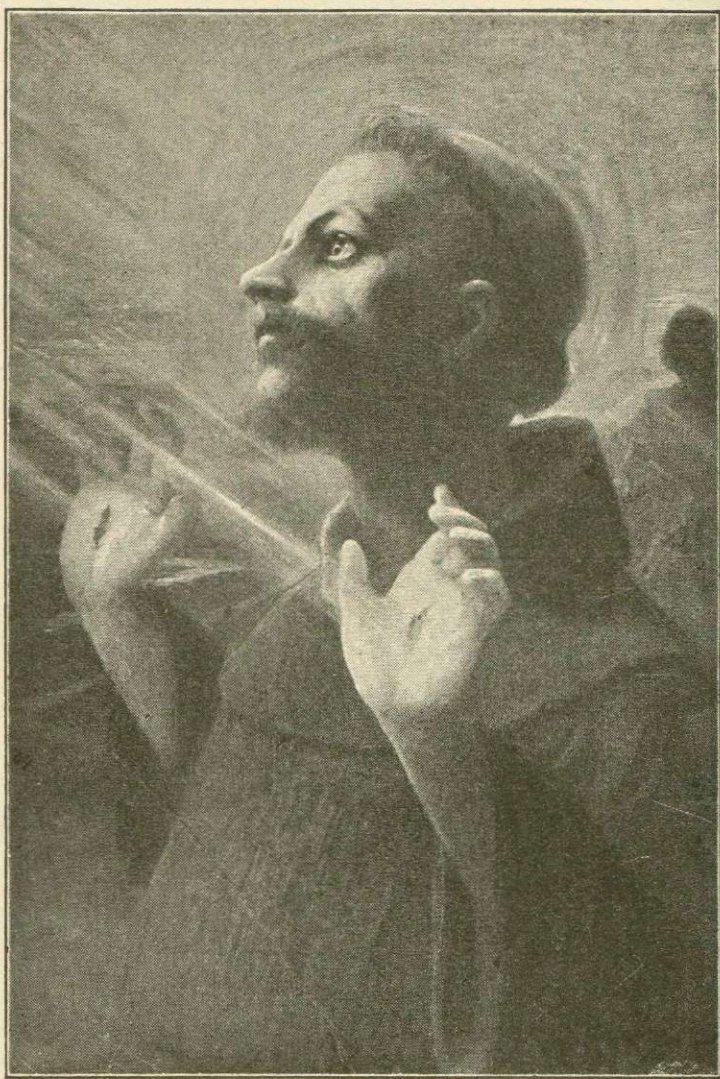
Danes torej nastopi po dolgih letih med svojimi rojaki, da jim pokaže, kako je porabil talent, česa se je naučil. Listi so delali velikansko reklamo za večere, katere bode prebil mladi umetnik doma med svojci, in pozdravljali mladega pevca z nenavadnim entuzijazmom.

Počasi je stopala stara Milanova mati po stopnicah, s težkimi preprogami pregrnjenih, tje gori v drugo nadstropje gledališča. Zrla je velike, pol nage sohe na stopnicah, čudila se in strmela ob bogastvu in razkošju, ki je vladalo v hramu umetnosti. Mamil jo je parfum, katerega so puščale za seboj dražestne dame; te so hotele pred njo in mimo nje po stopnicah, zavite v dragocene kožuške in svilene šale, kateri so jim pokrivali umetne frizure in od veselja se lesketajoče obraze.

Gledališče je bilo skoro do cela napolnjeno, ko je prispela Z . . . ka na svoje mesto tje gori na galerijo. Velik, pozlačen lesteneč na stropu je žarel v stoterih lučicah, katere so pošiljale mehko svetlobo

po dragocenih zagrinjalih lož, po baržunastih sedežih in marmornatih kipih ob stenah.

Milanova mati je bila zopet osupla ob tem pogledu in za trenutek ni vedela, kam bi se obrnila. Povsod bogastvo in blesk, veselja se žareči obrazi, dragocene toalete, umetne frizure, z zlatom obšite uniforme, gole prsi, bele orokavičene roke dam, pomenljivi pogledi iz lož, smeh za malimi pah-ljačami, pogovori, pozdravljanje, pokloni in zopet smeh. Dušo objemajoči akordi godbe in mamljivi, opojni, težki vzduh, ki je napolnjeval velike prostore. Vse to je mamilo staro ženico.

Slikal *Jos. Germ.*

Sv. Frančišek.

Sedla je na lesen stol v kotu, katerega ji je odkazal mož, ki je pobiral vstopnice, zrla v to burno življenje in se čudila, čudila. — Vsi ti ljudje pa so prišli gledat njega — njenega sina — njenega Milana —, si je mislila starica, in srce ji je jelo ponosa utripati. Kako rada bi povedala temu svetu, tem ljudem, da je umetnik, katerega so prišli poslušat, njen sin, rodni njen sin.

Kako težko in nestrpno je pričakovala, da se odgrne veliki zastor, in da se prikaže njen Milan!

Kakšen že mora biti, odkar se nista videla! Velik, lep. Ali pač vé, da je prišla tudi ona v gledališče ga poslušat? Težko. Že dva dni je v mestu, in vendar se še ni nič oglasil pri njej, da bi jo pozdravil, da bi ji povedal, kako mu je bilo po svetu in kako se je vrnil. Kako ga je pričakovala! Toda ni ga bilo. Pa saj ni imel časa, imel je preveč opraviti z gledališčem, toda jutri, jutri gotovo pride, saj vendar še ni pozabil svoje matere, katera ga tako zelo ljubi.

Godba je potihnila, z odra se je čul glas zvončka.

Pst — pst — tiho!

Nervozen šepet se je čutil po gledališču. Zastor se je dvignil. Na odru je stal on. Stari Z... ki je jelo burno utripati srce.

Molk za trenutek. Za tem pa burni klici, da se je treslo gledališče.

Živio! — Živio!

Dame v ložah so se nagnile naprej, da bi videle mladega, lepega umetnika, z drobnimi, orokavičenimi ročicami pa so mu ploskale. On pa je stal miren in čakal, da se poleže ta burni pozdrav. Na rahlo se je priklonil.

Novi živio-klici. Mlad fant, oblečen za paža, je prinesel na oder velik lovorov venec z dolgimi, rdečimi trakovi in ga izročil njemu.

Plosk, ropot, burni klici, brez konca... smeh... glasovi čudenja.

On pa je stal še vedno miren, ponosen in čakal, da se poležejo ti burni pozdravi. Včasih se je na lahno poklonil in krog finih ustnic mu je igral zadovoljen nasmeh.

„Dom in svet“ 1899, šte. 20.

Ljudstvo se je pomirilo, in v širnih prostorih je zavládala mučna tihota. Vse je čakalo, da začne peti.

Od začetka tihi, mili, dušo objemajoči, potem pa vedno močnejši in močnejši glasovi so se čuli iz grla mladega umetnika.

Ti mamljivi, opojni, mehki, vabljeni in razkošni glasovi so očarali poslušavce. Vse je bilo mirno, tiho in začarano o tem petju.

On je pel in pel.

Ljudstvo pa se je naslajalo ob teh glasovih in jih srkalo vase.

On je pel še vedno, močno, sedaj burno, potem zopet milo.

Odpel je arijo.

Mir.

Zatem pa burni vzklici čudenja in pohvale. Ploskanje. Živio-klici.

Iz lož pa so jele obsipati nežne roke pevca s cvetjem. Stara mamica je sedela mirno na svojem sedežu in gledala na svojega sina Milana.

Kako rada bi pohitela k njemu tje na oder in ga objela ter pritisnila na svoje srce, polno ljubezni in sreče! Kako rada bi povedala temu ljudstvu, da je to njen sin, da je mladi umetnik njen Milan —, samo njen otrok! V očesu se ji je prikazala solza radosti in je zdrknila po razoranem licu.

Milan je zopet pel. Pel je celi večer in napajal poslušavce s svojim divnim glasom.

Ljudstvo pa mu je ploskalo in ga obsipalo s cvetjem.

* * *

Noč je, temna, mrzla zimska noč. Po samotni predmestni ulici, katero razsvetljuje slaba cestna svetilka, stopa, zavita v črno ruto, Milanova mati, vračajoča se iz gledališča.

Čudno! Danes stopa pol lože nego prej kdaj po zmrzlem snegu, in prav nič je ne zebe. Nekako mehko, prijetno, sladko ji je v duši, saj misli na slavnega sina, na srečnega Milana. Kako velik, kako lep je njen sin! In vse se mu klanja, vse ga proslavlja, vse ga ljubi; najbolj pa ga ljubi ona, njegova mati.

Da bi že skoro prišel, da ga stisne na svoje prsi, da ga objame in mu pové, da ga ljubi, neizrekljivo ljubi, in da je mnogo, mnogo trpela, ko ga ni bilo!

Stradala je, da, stradala in zmrzovala in vedno mislila le nanj in nanj.

Prišla je do svojega stanovanja. Mala, podstrešna sobica z borno opravo. Ženica je bila trudna. Odložila je ruto, prižgala malo svetilko in se napravljala k počitku. Predno pa je zlezla na svoje borno ležišče, pokleknila je pred malo, očrnelo, vrlo staro sliko Device Marije ob postelji in molila. Molila je dolgo, vroče, kipeče, polna zaupanja. Molila je za sina in prosila, da naj ga Bog obvaruje med kalnimi valovi življenja in ga kmalu pripelje v materino naročje.

Po velih staričinah licah so lezle velike solze, solze materine ljubezni.

V jedni najelegantnejših mestnih kavarn pa je sedel mladi pevec Milan Z... med družbo veselih tovarišev, kateri so mu nاپivali in se mu laskali in pili.

In pili so dolgo v noč.

* * *

Drugi in tretji dan potem je zopet nastopil Milan Z... in zopet ga je slavilo gledalstvo, a k materi ga ni bilo.

Starica v podstrešni sobici je čakala in čakala, molila ter plakala in zopet čakala.

Sina pa le ni bilo. Pozabil je na rodno mater, zatajil lastno kri in živel le slavi.

Čez par dnij je zopet odšel, bil je angažiran na neki dvorni operi.

Koliko je pretrpela užaljena mati, koliko tajnih vzdihov je slišala nje borna sobica, in koliko vročih solz je pretočila starica pred podobo Matere Božje! Ob tem pa se je starala.

Leta tekó. O mladem pevcu ni bilo dolgo nič slišati, pozabili so ga. Pozabilo pa ga ni ljubezni polno srce materino. Le ona je še vedno mislila nanj in molila za izgubljenega sina.

Molila in plakala je in zopet molila.

Nekega dne so prinesli časopisi to-le pretresujočo novico: „Naš rojak, operni pevec Milan Z..., sedaj angaževan na dvorni operi v B., se je minuli teden ustrelil na odru, ko je odigral svojo ulogo v ‚Trubadurju‘. Zdravniki sicer upajo, da bodo rešili mlado življenje, toda peti pač ne bo več mogel. Vzrok temu žalostnemu dogodku je baje lepa primadona.“

In mamica Milanova je zvedela to novico. Zbolela je nevarno, in življenje njeno se je jelo bližati koncu. Par dnij je še premolila in preplakala v želji, da bi mogla še enkrat videti svojega Milana, toda ta želja se ji ni izpolnila.

In Milan?

Ozdravel je, pel pa ni več. Odšel je v svet in se izgubil v širni areni življenja. Nihče izmed domačinov in znancev ni več čul o Milanu Z... u.

Moj trdni sklep.

Še eno sem menil zapeti —
kot že običaj je na sveti,
kar pesnikov peval že menda je vsak —
o cvetni pomladi, o zorni mladosti:
pa vikne kraj mene v zarastli tam hosti
starikava vrana: vrag, vrag, vrag!

Pobral sem kopita in šila —
domov jo pobrisal;
a to sem pa sklenil po poti,
da več o mladosti in vesni
ne bodem ni peval, ni pisal,
če spet me kak šembraj ne zmoti.

Jožef Volc.

Šime Ljubić, hrvaški zgodovinar.

(Spisal *Ivan Steklasa.*)

(Konec.)

Razven državnega beneškega arhiva je preiskal Š. Ljubić tudi še druge zasebne in javne zbirke. Koliko je v tem času nabral gradiva za jugoslovansko zgodovino, dokazujejo nam debeli zvezki listin, katere je izdala jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu. Domači njegovi sovražniki pa so ga preganjali celo v Benetkah. Sporazumeli so se z ravnateljem arhiva Mutinellijem, da bi ga iztisnili iz službe. Sam ravnatelj ga je očrnil na Dunaju. Vsled te grde denunciacije je prispel nemudoma na namestništvo v Benetkah dekret, vsled katerega naj bi ga drugi dan odstavili. To mu je sporočil neki pošten činovnik, ki je imel celo kopico otrok, pa bi bil moral biti sam nesrečen, ko bi se bilo zvedelo kaj o tem. Nemudoma je brzojavil Ljubić na Dunaj ministru za bogočastje in uk, razjasnil stanje stvari, razkrinkal obrekovavce, in še tisti dan je bil preklican dekret, s katerim je imel biti odstavljen. Ljubić je ostal, a Mutinelli je moral oditi iz arhiva.

Vojska l. 1859. in pa želja Italijanov, da se osvobodé Avstrije, zagrenili sta življenje vsem tujcem v tej deželi. Tudi Ljubiću ni bilo nič več ugodno v Benetkah, zato je prosil za službo na reški gimnaziji. Ta njegova prošnja je ležala dolgo na mizi hrvaškega dikasterija na Dunaju. Ljubić jo je bil že skoro pozabil, ko je dobil l. 1861. iznenada dekret za profesorja na gimnaziji v Oseku. Cetudi ni bil poprosil za to mesto, vendar je je sprejel, ker se je hotel povrniti v domovino. Ob enem pa se je nadejal, da dobi sčasoma profesuro na Reki, kar mu je bilo iznova obljubljeno. Tedanji ravnatelj beneškega arhiva, knez Dandolo, ga je rešil službe s prav laskavim pismom, v katerem je pohvalil njegovo uspešno in neumorno delovanje, ter pristavil, kako mu je žal, da

arhiv izgubi tako izvrstnega in redkega moža. Š. Ljubić dotlej še ni bil na Hrvaškem, pač pa je bil po imenu dobro znan. Nekoliko mesecev pred tem je v hrvaškem saboru predlagal V. Pacel, da se imenuje za čuvarja deželnega muzeja Š. Ljubić, Dalmatinec, ki je kot činovnik beneškega arhiva dokazal s svojimi književnimi deli sposobnost za to mesto. Škoda, da se ta predlog že takrat ni uresničil.

Tudi kot gimnazijski profesor je bil Š. Ljubić delaven. V programu oseške gimnazije je priobčil zanimivo razpravo: „Ulo-mak iz mletačkoga križboja“ (1203—4), kolikor se tiče hrvaške zgodovine (namreč osvojenje Zadra). Iz Oseka je prepotoval Slavonijo in obiskal tudi Belgrad. Kako so ga že takrat cenili, dokazuje nam njegova izvolitev za člana županijske skupščine virovitiške. L. 1863. je prišel na predlog šolskega nadzornika Račkega za profesorja na Reko. Tukaj je nadaljeval Š. Ljubić marljivo svoje književno delovanje. Za program l. 1865. je napisal razpravo: „Vladanje mletačko na Rieci 1509—1510.“ Kot sodelavec „Književnika“ je napisal zanj več razprav, med katerimi so posebno važne: „O nekojih pje-nezih grčkih sa otoka Hvara“, potem: „Pre-daje jadranske o Diomedu slovinskem“, in kritika Šafaříkovega izdanja: „Akta mletačka, prinadležeća k istoriji Srba i ostalih Jugosla-vena.“ Vsled te kritike ga je zaprosilo srbsko učeno društvo, da naj uredi zbirko srbskih spominikov v benečanskem arhivu. Nekaj teh spominikov je bilo izdalo srbsko društvo v svojem „Glasniku“; ali ker je bil Ljubić že odločil, da izdá vse zgodovinske spomi-nike beneškega arhiva, ki se tičejo Jugo-slovanov, je prenehala potreba tega izdanja.

Kot učitelj hrvaške zgodovine in književnosti na Reki je kmalu izprevidel, kako po-

trebna je knjiga za oba predmeta pri šolskem pouku, pa tudi za nadaljnje naobraževanje. Lotil se je posla in ga tudi srečno dovršil. Sedaj je porabil svoj rokopis o dalmatinski književnosti in izdal že l. 1864. tiskom Mohovića na Reki prvi zvezek pod naslovom: „Ogledalo književne poviesti jugoslavjanske na podučavanje mladeži.“ Drugi zvezek je zagledal beli dan šele l. 1869., ker je imel radi prvega zvezka neke neugodnosti. Šime Ljubić je bil goreč branitelj cerkvene slovenščine. Ker so pa v dalmatinskih škofijah precēj malo marali zanjo, in so bili nekateri celo proti njej, izrazil se je pisatelj na nekem mestu v omenjeni knjigi ostro proti jednemu teh protivnikov. Knjiga je bila nekaj časa zaplenjena, kasneje pa mu je bila povrnjena, zakaj sam senjski škof Ožegović ni v onem izrazu, katerega je smatral državni pravdnik za hud prestop, našel nobene žalitve. Senjski škof Ožegović je Ljubića za njegove zasluge na književnem polju celo odlikoval; imenoval ga je namreč za predstojnika cerkve sv. Andreja ter mu tudi dovolil, da more maševati glagolski. V „Ogledalu“ je načrtana zgodovina vseh jugoslovanskih plemen in ravno tako tudi književnostij. To delo se vse premalo ceni, ali je neprecenljive vrednosti za vsakoga, kdor se bavi z jugoslovansko zgodovino in književnostjo. Tukaj najdeš zbrano vse v kratkih potezah z obilnimi viri, česar večkrat zastonj iščeš po drugih knjigah. Že s samim tem delom je zaslužil Š. Ljubić, da se uvrsti med hrvaške učenjake.¹⁾

Ali on je storil še mnogo več. Prava njegova delavnost se je začela v Zagrebu, kamor je prišel l. 1866., ko je bila osnovana jugoslavenska akademija znanostij in umetnostij. Med prvimi šestnajstimi akademiki je bil imenovan tudi Š. Ljubić. Akademija se je resnobno lotila uredbe narodnega muzeja, a kdo je bil takrat sposobnejši za tak posel nego on, ki je bil že takrat znan kot izvrsten arheolog? Ker pa akademija ni mogla

radi prepičlih gmotnih sredstev popolniti mesto čuvarja, bil je Ljubić imenovan le začasnim ravnateljem. Slednjič pa je bil vendar imenovan v akademijski seji dné 5. velikega travna l. 1869. čuvarjem narodnega muzeja, a potrjen je bil od vlade šele l. 1871. Njegovo imenovanje so zaustavljali iz političnih razlogov.

Čuvar muzeja je imel ogromnega posla, da je uredil vse predmete po znanstvenih zahtevah. Ni se zastonj neprenehoma mudil v akademijski zgradbi, kjer je muzej umeščen. Vrh tega pa je zbiral neprenehoma nove predmete po vsej zemlji, da so se zbirke popolnile. Mora se priznati, da je za znanstveno porabo uredil arheološki muzej ravno Š. Ljubić. S posredovanjem njegovim je vlada izdala mnoge važne naredbe za nabiranje arheoloških predmetov po Hrvaškem in po Slavoniji. To pa neumornemu čuvarju še ni bilo dosti; iskal je tudi denarnih sredstev, da bi se vsako leto izvedlo nekoliko raziskovanj na raznih mestih Hrvaške. Ker je bila vladna podpora v take svrhe po navadi prav pičla, osnoval je arheološko društvo, da bi le-to s svojimi doneski pomoglo izvajati njegove osnove. In da bi dobili udje tega društva vsaj neko nagrado za svoje letne doneske, začel je izdajati l. 1879. v Zagrebu „Viestnik hrvatskoga arheološkoga društva“ in ga urejal celih trinajst let. „Viestnik“ je izhajal štirikrat na leto na dveh polah v veliki osmerki. Glavni delavec pri tem listu je bil seveda Ljubić sam, a privabil je v svoje kolo tudi nekaj mlajših mož, ki še dandanes marljivo obdelujejo arheološko polje. Med sodelavce svoje je štel glasovitega arheologa Frana Bulića in zgodovinarja Ivana Tkalčića, potem dr. Ivana Bojničića, sedanjega hrvaškega deželnega arhivarja, in dr. Josipa Brunšmida, svojega sedanjega naslednika v arheološkem muzeju v Zagrebu. Na ta način je Ljubić položil temelj hrvaški arheologiji. Njegova in tudi dela njegovih sodelavcev so dandanes znana že vsemu učenemu svetu. Komu ni znan Fran Bulić po zaslugah za krščansko arheologijo v Dalmaciji? In ta učenjak se je učil od Š. Lju-

¹⁾ Delo je tudi za Slovence zelo imenitno, le žal, da ima prav mnogo ali stvarnih, ali pisnih, ali tiskovnih napak. — Uredn.

bića. Ogromno je število razprav, kritik in odgovorov v trinajstih letnikih „Viestnika arkeološkoga društva“, ki jih je napisal Ljubić sam. Že za to spisovanje je potreboval mnogo časa, pa je vendar poleg tega pisal še samostalna dela ter pripravljajal za akademijo izdavanja znamenitih listin. L. 1875. je izdal znamenito delo: „Opis jugoslovenskih novaca“ z zgodovinskim uvodom. To je najtočnejše in najpopolnejše delo o jugoslovanski numizmatiki. Kdor se bavi sploh z zgodovino jugoslovanskih narodov, ne sme prezreti tega dela, ki razjasnjuje mnoge temne strani starejše zgodovine balkanskih Slovanov. Kritika učenih numizmatikov se je izjavila o tem delu najpovoljnejše.

Vrh tega je napisal Š. Ljubić čez štiri-deset raznih zgodovinskih in arheoloških razprav tudi za akademijo v „Radu“ in v „Starinah“. Vseh ne moremo naštet, spominimo se le najznamenitejšega dela njegovega, in to so listine za zgodovino slovansko, katere je nabral v Benetkah. V Zagrebu jih je uredil, razjasnil in izdal s pomočjo akademije v glasoviti zbirki: „Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Listine o odnošajih izmedju južnoga Slavenstva i mletačke republike.“ Vsa ta zbirka obsega deset debelih zvezkov in jeden zvezek kazala, pa samo od prvih pet zvezkov. Zraven tega je izdala akademija tudi pod redakcijo njegovo še tri zvezke: „Commissiones et relationes Venetae.“ Te listine obsegajo dobo od najstarejših časov republike beneške do l. 1469. Zbranih in za tisek pripravljenih pa je teh listin še za več zvezkov, katere izda akademija po mogočnosti čim preje. V teh tiskanih poročilih iz beneških arhivov najde slovanski zgodovinar premnogo gradiva za tedanjo zgodovino; žal, da so jih doslej le premalo izrabili domači zgodovinarji, dočim zunanji učenjaki obilno rabijo to izdanje zgodovinskih spominikov.

Po tem, kar smo do sedaj povedali o delovanju Š. Ljubića na znanstvenem polju, moremo lahko razsoditi, kako marljiv in neutrudljiv delavec je bil pokojnik. Italijani trdijo o svojem velikem zgodovinarju Mura-

toriju, da je delal na dan 18 ur. Ravno to moremo reči tudi o našem Ljubiću. Marljivejšega delavca na polju naše arheologije, numizmatike in zgodovine doslej ne pozna naša književnost. Pri tej ogromni delavnosti Š. Ljubić ni pazil na zunanjo obliko svojih razprav, tudi se ni trudil za lep slog: on je samo nabiral in zbiral, da bi se mu ne pogubila niti najmanjša narodna drobtina. Kot kritik je bil silno oster ter je svoje književne protivnike pobijal včasih prav neusmiljeno, četudi je bil sicer blag in plemenit značaj. On je ves gorel za svojo stroko, zato ga je silno bolelo, če je kdo o njegovem delovanju sodil krivo ali krivično. Zato je bil tako oster v svojih odgovorih. V znanstvene svrhe je prepotoval Ljubić vsa znamenita mesta po Evropi, kjer se je seznanil z znamenitimi učenjaki, ki so ga visoko čislali radi njegovih učenih razprav, in posebno še radi njegovega dela o jugoslovanski numizmatiki. Slovel je pa tudi kot prvi slovanski učenjak v tej stroki po vsej Evropi. Treba je pa znati, da je bila takrat, ko je začel Ljubić delati, hrvaška kultura sploh še v povojih; pospeševal je tedaj ni nihče, sredstva so bila neznatna, nasprotstva pa velika in huda. Zatorej ne smemo delovanja njegovega soditi po današnjih okoliščinah. Le velik in pogumen duh je mogel tedaj za narodno prosveto storiti toliko, kolikor je storil on v oni vrli četi ilirskih književnikov, od katerih se ni mogel niti hotel ločiti vkljub vsem spletkam svojih protivnikov. Ljubić je nadaljeval započeto svoje delo, katero je zasnoval tako krasno. Vse njegovo delovanje je bilo osnovano na domovinski ljubezni, za slavo in sijaj ni maral, za take stvari je bil preskromen. In Ljubić je ostal do zadnjega izdihljaja pošten domoljub. Pisal je v hrvaškem, italijanskem in latinskem jeziku, a hrvaški mu je bil najmilejši. Narodu svojemu se ni izneveril niti v najkritičnejših dnevih, a prognanstva se tudi ni bal. Poleg obširne svoje domovine je ljubil posebno svoj rojstveni kraj, za kateri je vrlo mnogo storil v gmotnem in duševnem pogledu. Velik del svojih zaslužkov je žrtvoval za svoje

sorodnike in za cerkve svojega rojstvenega kraja. Ljubića so poznali vsi prebivavci otoka Hvara in ga spoštovali kot svojega očeta in dobrotnika, kar se je pokazalo posebno ob njegovem pogrebu.

Šime Ljubić je umrl 19. vinotoka l. 1896.

v 74. letu svoje starosti na veliko žalost vsega hrvaškega naroda, pa tudi ostalega Slovanstva. Slovesni spreved k zadnjemu počitku je vodil njegov prijatelj Fran Bulić, ki mu je izpregovoril tudi krasno nadgrobno besedo v zadnje slovo.

Dekadent.

Na cesti sem videl moža,
iz krčme je prikolovratil,
poln vinskega bil je duhá
in vès je nekje se oblátil . . .
Oči so mu bile kálne,
noge nestalne,
zagánjal z leve se je na desno,
a držal mož se je — resno — —

In vpil je, bože, kakó je vpil
in zmédeno sam pri sebi govôril:
„Hú, črv, kam si se zaril?
Atóm — atóm, kaj sem ti jaz storil? — —
Bolest neskončna — nič — sevé —
Čuj, ljubica — — hé hé hé!

Pijanec? Nikdar! Uh, to je življenje,
valovi srcá, koprnenje, tepenje . . .
Proč, stráni, pošasti — —
Ti, mesec, pa néhaj že rásti! —
Te sánje razkošne — ljubezen šepče,
oh, kakšen šepèt . . .
Brezdanje duše mrtev polèt —
Opojna pi — pijača — hú sreče!
Ah, ah — — há há — — moj žarek!“

— — — — —
Prevrnil se mož je v jarek . . .

Postal sem in mislil: šment,
ta mož je pa — dekadent!

M. O.

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Strokovne zveze v socijalno-demokraškem smislu je že pred l. 1868. jel snovati Schweitzer, o katerem smo že pisali. Takrat je pa razdor med Lassalleovci, ki jih je vodil ta mož, in med Bebel-Liebnechtovimi pristaši zaviral njihov uspešni napredek. Šele ko sta se naposled združili obe socijalski delavski stranki, se je pokazalo več uspeha. Schweitzerjevim strokovnim zvezam nasproti je ustanovila liberalna stranka pod vodstvom Hirsch-Dunckerja strokovna društva (Gewerkvereine), h katerim naj bi pristopali poleg delavcev tudi delodajavci. Ta strokovna društva naj bi na temelju liberalnih načel pomagala reševati delavsko vprašanje. Dr. Hirsch in Duncker sta namer-

jala ž njihovo ustanovitvijo pri delavcih to, kar je pri obrtnikih in kmetih izkušal Schulze-Delitzsch s svojimi posojilnicami, konsumnimi društvi, s skladiščnimi, prodajalnimi in drugimi zadrugami, ki so pa vse v svoji osnovi in po svojih namenih imele kapitalistični značaj. Izprva je vsled socijalno-demokraškega razdora Hirsch-Dunckerjeva namera precej hitro uspevala. Ohranila se je do sedaj, toda ne more se primerjati niti z mnogo kasneje nastalo krščansko-strokovno organizacijo, kam-li s socijalno-demokraško. L. 1895. so štela vsa Hirsch-Dunckerjeva strokovna društva 66.759 udov in imela so 741.257 *m* premoženja. — Pred vsem podpirajo delavce, ki so brez dela; dajejo pravno varstvo, potnino in podporo

v posebnih slučajih svojim udom. Vrh tega izdajejo tudi vsako leto nekaj za izobraževalne namene. Neprimerno mnogo (krog 40%) izdajajo za agitacijo in upravo, iz česar se vidi, da se vzdržujejo le s silo.

Socijalno-demokraškimi strokovnim zvezam se torej ni bati liberalnih strokovnih društev; pač pa jim je krščanska strokovna organizacija krepek nasprotnik. Ko se je namreč pokazalo, da je mnogo delavcev samo iz stanovskih koristij pristopilo k strokovnim zvezam in se ondudaj vkljub vsem pritiskom ni hotelo udati socijalno-demokraškemu načelom v veri in politiki, so spoznali krščanski delavski voditelji, da je nujno potrebno ustanoviti posebna strokovna društva na krščanskem temelju. Ta društva spajajo katoličane in verne protestante v svoji sredi in so v kratkem času svojega obstoja že pokazala, da se sicer pametno in previdno, toda neupogljivo poganjajo za delavske pravice.

O binkoštih 1. 1899. so imela krščanska strokovna društva v Mogunciji svoj prvi shod. Zastopanih je bilo 100.000 delavcev naslednjih društev:

Iz severne Nemčije:	Udov
Strokovno društvo krščanskih rudarjev nemške države (ustanovljeno 1. 1894.) v Altenessenu . . .	30.000
Strokovno društvo rudarjev in kovinskih delavcev z bonskim nadrudarskim okrajem Eiserfeld na Siegu (1897)	5.000
Zveza nemških železničarskih roko-delcev v Trieru (1894)	20.000
Krščansko strokovno društvo opkarjev v Lage (Lippe) (1895) . .	3.100
Krščansko-socijalna zveza tekstilnih delavcev v Aachenu (1897) . . .	4.000
Krščansko-socijalna zveza tekstilnih delavk v Aachenu (1898)	300
Krščansko-socijalna zveza tekstilnih delavcev v Dürenu (1897)	800
Krščansko-socijalna zveza tekstilnih delavcev v Eupenu (1898)	500
Krščansko-socijalna zveza tekstilnih delavk v Eupenu (1898)	130

Krščansko-socijalna zveza tekstilnih delavcev v M. Gladbachu (1898)	3.000
Dolenje-renska zveza krščanskih tekstilnih delavcev v Krefeldu (1898)	6.000
Strokovno društvo krščanskih zidarjev v Kolinu	6.000
Strokovno društvo krščanskih kovinskih delavcev, trgovskih in gostilniških pomočnikov v Kolinu	700
Delavsko varstvo s strokovnim oddelkom za stavbne delavce v Berolinu	700
Krščansko-socijalna zveza štukatêrjev v Aachenu	100
Strokovno društvo krščanskih kovinskih delavcev v Aachenu . . .	100
Dolenje-rensko društvo krščanskih tekstilnih delavk v Krefeldu (ravno ustanovljeno).	

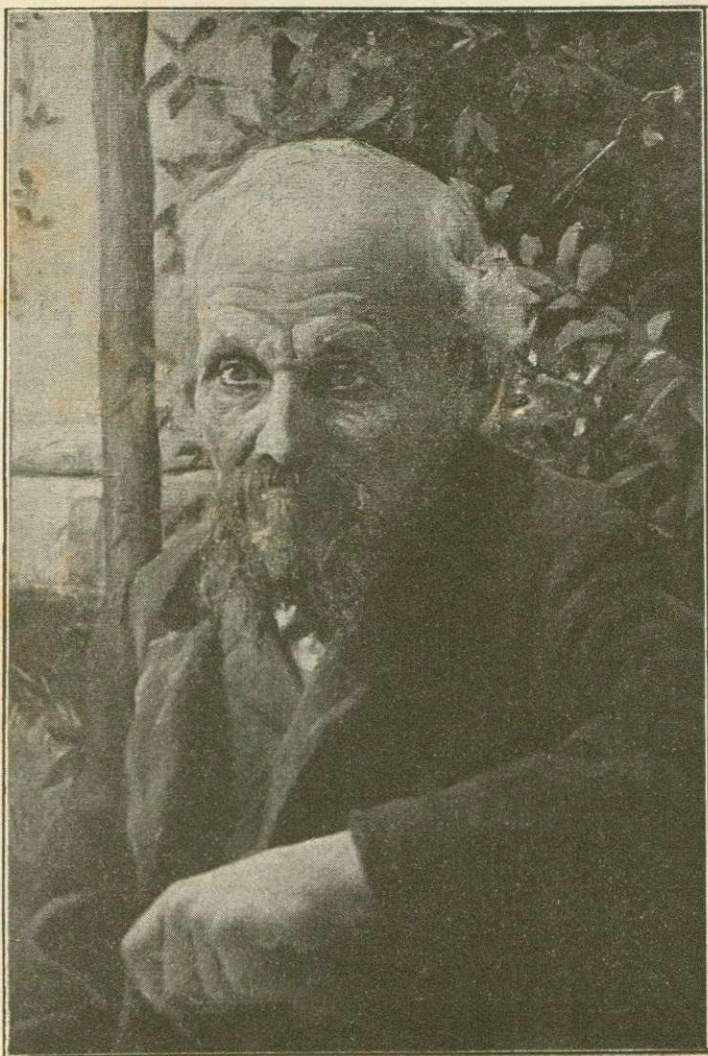
Krščanska zveza tekstilnih delavcev v Wipperfürthu 100

Iz južne Nemčije:

Bavarska železničarska zveza v Monakovem (1896)	16.000
Zveza tekstilnih delavcev in delavk v Monakovem (1896)	4.000
Badenska železničarska zveza v Karlsruhe (1898)	400
Delavsko varstvo z oddelki za krojače, konfekcijske delavce, žagarje, mestne delavce, lončarje, stavbne delavce, čevljarje, kovinske delavce v Monakovem (1896) . .	800
Strokovni oddelki stavbnih, kovinskih, lesnih in tekstilnih delavcev v Stuttgartu	260

Nova društva v tem smislu se še vedno snujejo. V katoliških delavskih društvih se razboritejši delavci vzgajajo, da morejo potem sami ustanavljati in voditi strokovna društva svoje stroke. Prvi shod je pokazal, da umevajo resno svojo nalogo.

Vendar se ne morejo meriti nemške strokovne organizacije z mnogo starejšimi in izkušenejšimi angleškimi delavskimi zvezami (Trades Unions), o katerih smo že pisali svoj čas v teh pomenkih. Po poročilu angleškega delavskega urada je bilo koncem

Slikal Jos. Germ.

Študija.

1897. l. 1787 delavskih zvez, ki so imele 1,609.909 udov; med njimi 1,490.134 delavcev in 179.775 delavk. Po pravici se šteje, da je $\frac{1}{4}$ delavcev že strokovno organizovana. Do l. 1899. jih je splošno toliko pristopilo k strokovni organizaciji, da štejejo njeni udje ogromno vsoto 1,800.000.

S temi podatki nečemo oslabiti velikega utiska, ki ga mora imeti na vsakoga nemška socijalno-demokratska organizacija. Pač pa bi radi pokazali, da se celo na Nemškem vkljub starejši in krepkejši socijalni demokraciji dá še veliko doseči z vztrajnim delom in da je to tem lažje pri nas, kjer je socijalno-demokratsko gibanje še razmerno šibko in kjer tudi nimamo v religiji tolike razlike kot na Nemškem. Če si ogledamo kraje, kjer so nastala krščanska strokovna društva, vidimo takoj, da so skoraj brez izjeme taki, ki so po večini katoliški. Slovenci in sploh avstrijski katoličani naj bi čim najpreje v

delavskem gibanju vzdignili dragoceni zaklad, ki ga ima naša ožja in širša domovina v katoliški veri. Povsod pojde, samo da se pametno prične.

Da se natančno spoznamo s socijalno demokracijo na Nemškem v njenem sedanjem stanju, si moramo ogledati tudi razne struje, ki se pojavljajo v njenem gibanju.

Poleg pravih Marxistov, ki stojé pod vodstvom Bebela, Liebknechta in Singerja in ki imajo doslej v organizaciji še odločivno besedo, sta zlasti dve struji pomenljivi.

Prva je nezadovoljna z dosedanjo taktiko v stranki. Krepkejšega, odločnejšega nastopa zahteva, da se ne samo v zbornicah, marveč povsod naglaša revolucijski značaj socijalne demokracije. Poslanci naj s svojega stališča pomagajo samo agitovati; zato jih ni treba toliko. Za zakone v delavsko varstvo se ni treba nič potegovati, marveč vse delovanje se mora obračati na pripravljanje za revolucijo. Proletarci naj se nasrkajo vedno bolj sovraštva do sedanje družbe in naj se zbirajo, dokler ne bodo dovolj močni, da prevržejo sedanji družabni red.

Prav za prav so ta načela popolnoma Marxova in se do pičice skladajo z erfurškim programom. Seveda diše tudi jako močno po anarhizmu in njegovi „propagandi dejanja“. Tega se pa na vso moč bojé socijalno-demokratski voditelji in ob vsaki priliki zatrjajo, da so v naravnostnem nasprotju z anarhizmom. Če hočejo živeti kot javna, po zakonu dovoljena stranka, tudi drugače ne morejo. L. 1898. je dné 3. vinotoka Liebknecht pri strankarskem shodu v Stuttgartu z ozirom na zverinski umor naše cesarice (dne 9. kimovca) izpregovoril te-le besede: „Nedavno se je zadrlo bodalo v ženo, ki ni nikomur storila nič žalega. Če se je kdaj zvršil kak politiški umor, je bil ta najbolj nepolitiški med vsemi umori. Pa tukaj pravijo: to je anarhizem in anarhizem je sad socijalizma; oba izvirata iz ravno tistih tal. No, socijalni domokratje smo ob tisoč prilikah dokazali, da sta si socijalizem in anarhizem antipoda, da ima anarhizem korenine v družbi, ki je proglasila svobodno konku-

renco in da socijalizem, ki sovraži kapitalizem, ravno tako sovraži anarhizem. Anarhizem ne more premagati kapitalizma, marveč jedino le socijalizem, ki bo odpravil kapitališko družbo in ž njo korenine anarhizma.“

Zato je tudi umevno, da je socijalno-demokratska stranka po vplivu svojih voditeljev izbacnila iz svoje srede glavne kričače „mlade“ socijalske struje Wernerja, Wildbergerja in druge. Ti so ustanovili sedaj „društvo nezavisnih socijalistov“, ki ima po mišljenju pač mnogo več pristašev, nego po številu. Dosedaj nima ta stranka „mladih socijalistov“, kakor se tudi imenujejo, kaj prida uspehov. Politiške razmere na Nemškem ji niso ugodne. Toda radikalstvo nima meje.

Socijalna demokracija v Marxovem smislu kot proletarska revolucijska stranka ni opravičena, če ni več radikalna. Zato so „mladi socijalisti“ kot radikalnejši del proletarskega gibanja po Marxovih načelih na pravi poti in brez dvojbe bodo kmalu potegnili velik del „sodrugov“ za seboj, dokler jih zopet ne izpodrine še radikalnejša struja. Dejansko se pa Bebelovci in „mladi“ ne prepirajo za načela, marveč le za to, kdo bode vodil. Marxova načela so obema strujama temelj, in reči moramo, da se proletarci krepko pripravljajo za socijalno revolucijo po njih, naj jim že načeluje stari Liebknecht ali kak „mladi“.

Večjega pomena je drugo gibanje med socijalnimi demokrati, katero zastopata zlasti Bernstein in Vollmar. To se ne tiče samo taktike, marveč že programa samega. Vollmar priporoča, naj se socijalni demokratje postavijo na stališče sedanjega družabnega reda in naj izkušajo pridobiti čim največ pravic in koristij delav-

skemu stanu. Zato posebno priporoča strokovno organizacijo v gospodarsko korist, ki naj bi po Marxu služila pred vsem politiški agitaciji. Vollmaru ni všeč, da se vedno poudarja revolucijski značaj socijalne demokracije in da se povsod sklicujejo na njen namen — na komuniško družbo. On ne verjame, da bi se sedanja kapitališka družba tako kmalu sesedla; ne priznava, da bi srednji stanovi — kmetje in obrtniki — tako brž propadli, kakor jim prerokuje erfurški program. Delavci naj s krepko organizacijo pospešujejo razvoj na boljše.

Vollmar ima mnogo pristašev med socijalno demokracijo. Heine, Schmidt, Dr. David, Schönlanck so mu zvesti drugovi.

Slikal Jos. Germ.

Portretna študija.

Dalje nego Vollmar sega Bernstein. Ta zavrača temelj Marxovi teoriji, ker trdi, da ni mogoče vsega gmotnega in duševnega življenja razlagati z zgodovinskim materijalizmom. Naravnost se upira osnovnim točkam erfurškega programa in izjavlja, da pet prvih njegovih odstavkov ne more odobravati, da pa tudi šestega v sedanji obliki ne podpiše. V tem odstavku pravi program, da morejo „samo delavci“ osvoboditi človeško družbo. Po njegovem so delavci v prvi vrsti poklicani za to osvobojenje, ne pa izključno. Meseca kimavca 1. 1899. je v berolinskem „Vorwärtsu“ naravnost izjavil, da so ravno nedelavci: pisatelji, učitelji, umetniki, zdravniki, tehniki najbojevitejše in najizvedenejše moči v socijalskem gibanju. Svoje nazore je priobčeval že par let sem v raznovrstnih spisih, kar smo že omenjali.

Socijalni demokratje Marxovih načel po pravici trdijo, da so socijalni demokraciji izpodmaknjena tla, če se sprejme Bernsteinov nauk. V resnici bi postala po njem socijalna demokracija navadna radikalna stranka, ki bi ne obsegala samo proletarcev, marveč zastopnike vseh stanov in ki bi se ne živila s sovraštvom do vseh nedelavskih slojev, marveč bi samo s krepkejšim nastopom poudarjala pravice nižjih stanov. Težila bi po socijalni preosnovi, ne pa po revoluciji. Opustila bi vse sanjarije o bodoči komuniški državi in bi se trudila samo za vedno uspešnejše izboljšanje delavskih razmer. Pri tem bi ne čakala, da se

najpreje uniči mali obrtni in kmečki stan, marveč tudi tema stanovoma bi pomagala do boljših razmer.

Ti Bernsteinovi nasveti so taki, da jih more podpisati vsakdo. Prepričani smo, da se bo mnogo socijalnih demokratov obrnilo za njim. Nemška stranka se ga bo izprva pač otresla, toda njegove misli ne bodo izginile. Treznejši, boljši in razumnejši socijalci se jih bodo oprijemali vedno bolj. Ali bo pa v tem kmalu propadla vsa Marxova socijalna demokracija? Tega vprašanja si ne upamo potrditi. Ogromna večina socijalnih demokratov namreč nima nobene jasnosti v programski, teoretiški podlagi svoje stranke. Svojo revščino in zapuščenost čuti; iz nje mu izvira nezadovoljnost in s to se mu rodi želja po boljšem. Ti želji ustreza socijalno-demokratsko gibanje, ki obeta raj na zemlji v bodoči komuniški družbi.

Iz zgodovine, ki smo jo podali v teh pomenkih o komunizmu in socijalizmu, smemo za trdno sklepati, da komuniška ideja ne bo umrla. Če tudi pade oblika, s katero jo je obnovil Marx, dobila si bo novih oblik in nekaj z zmotnimi sanjarijami, nekaj pa tudi s krvavimi upori uporabljala v svoje namene črva nezadovoljnosti, ki ga ne more uničiti nobena sila v vseh človeških srcih, dokler bo svet stal. Oslabi se lahko njena moč s pravično socijalno preosnovo, pred vsem pa z živo vernostjo; a ker greha ne more nobeden spraviti izmed človeštva, zato tudi ne more do cela uničiti lakomnosti in napuha, iz katerih se koté socijalne zmote.

(Dalje.)

Ob grobu.

Kdo si bil in kaj,
ki v grobu tu ležiš pod mano,
nikomur ni več znano.

Dež je spral napis,
ob križu le travača rase
že dolge, dolge čase.

Davi pa razpál
še križ — poslednja nema priča —
vrh grobnega je griča.

Mórda danes vzet
i v večnosti po dolgem boji
ves križ je duši tvoji . . .

Večni tebi mir!
Moj duh nad grobom záte moli,
naj bil si že kdorkoli.

Jožef Volc.

Književnost.

Slovenska književnost.

Razlaga novega Velikega katekizma, potrjenega od vseh avstrijskih škofov, zbranih na Dunaju 9. aprila 1894. Spisal in založil Dr. Ivan Križanič, kanonik sen. lavantinski, profesor pastirstva. Prvi del. V Mariboru 1899. Natisnila Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. 8°. Str. 335. Cena 1 gld. 60 kr. (Dobiva se pri založniku v Mariboru). — Vemo, da je in da bo katehete zelo razveselila ta knjiga. Mnogi so morebiti segli že po nemški podobni razlagi novega katekizma, a sedaj jim ne bo več treba. Seveda ni jednaka tiskana razlaga tako potrebna, da bi umen in priden katehet ne mogel brez nje učiti katehizma: a to je gotovo, 1. da se katehetom s tem delo jako olajša, 2. da se delo jako izboljša, 3. da se razlaganje priredi jednotno in jednako bodisi po raznih šolah, bodisi ob raznih časih. To omenja dobro g. pisatelj te razlage sam, ko pravi v predgovoru: „Katehetom bo ‚Razlaga‘ gotovo dobro došla, da se morejo točneje in ročneje pripravljati na krščanski nauk. Tudi zato jim bo ‚Razlaga‘ ugajala, da besede in stvar vedno z istimi besedami razlagajo in pojasnjujejo, kar je povsem potrebno, če hočemo uspešno učiti.“ ‚Prvi del‘ obsega dobro polovico katehizma, t. j. prva tri poglavja, do vprašanja 507 (incl.) Pred vsem podaje „Nagovor prvo uro novega šolskega leta“ in pa pouk, kako začeti pri prvencih. Nato razklada katehizem tako, da navaja do besede vprašanje z odgovorom, (zaradi tega ni treba katehetu vedno gledati v katekizem), k temu dostavlja v stvarnem redu svojo razlago. Kjer je prilično, tam navaja tudi vzglede iz sv. pisma, iz cerkvene in druge zgodovine in iz raznih zbirk. Razlaga je vseskozi točna in natančna, seveda semtertje dokaj čutna ali nazorna in preprosta, kakor n. pr. da Kristus „tako rekoč na straži poleg cerkve stoji, da kaj krivega ne uči“; mnogokrat je razlaga še podprta z besedami svetega pisma in sv. očetov. Prav posebno hvalevredni so vzgledi, ki nauk jako pokrepčajo in poživijo, ob enem pa polajšajo. Nekateri vzgledi so res jako dobro izbrani, n. pr. kako časté Kitajci cesarsko pismo v pojasnilo, kako moramo kristijani čislati sv. pismo, i. dr. — Bodi dovolj toliko o vsebini. O obliki smemo tudi soditi pohvalno, ker je jezik pravilen in čist, kolikor se ni zdelo g. pisatelju potrebno ozirati se na umevnost. V to vrsto gredó pač nekatere manj pravilne besede. Tu je torej pol katehizma. Najboljše bi bilo, da bi bila razlaga kar za ves katekizem izšla v enem ali pa, da bi sedaj za kake štiri mesece izšel še drugi zvezek, tako bi katehetje že

letos lahko rabili popolno razlago. Torej Bog daj, da 2. zvezek izide kmalu, kmalu *Dr. Fr. L.*

Iz Budčevic smo prejeli brošurico in nekaj lističev. Brošurica ima naslov: *Pot do izveličanja*. (1c°. Str. 16.) Ob koncu je podpisano: „Preložil Ant. Chraska.“ Ta knjižica je spisana samo za protestantovsko propagando, ker hoče bravca prepričati, da v nebesa se ne pride z dobrimi deli, ampak jedino le po veri v Kristusa. Katoliški kristijan vé iz krščanskega nauka, da bi se ne mogel izveličati brez zasluženja Kristusovega, toda vé tudi, da mora s Kristusom sodelovati, torej opravljati dobra dela: nage oblačiti, žejne napajati itd., ako hoče priti do izveličanja. A ker je ta knjižica pisana navidezno z dobrim namenom in ima lepo jezikovno obliko, pa je vendar naravnost krivoverska, bo škodila, ako pride manj poučenim v roke. Zato opozarjamo duhovščino nanjo, ker jo je izdala — kolikor moremo soditi — angleška družba za razširjanje biblije in protestantovstva. — Jednakega izvira in namena je list: *„Milost božja ali naše zasluženje?“* Tudi ta hoče dokazati, da človek ne more pred Bogom ničesar storiti, da bi se opravičil in bi bil s pravičnostjo vreden izveličanja. — Tema spiskoma je pridejanih šestero barvnih in deloma slikanih lističev, „podobic“ bi rekli Slovenci, z izreki sv. pisma, katere protestanti razlagajo po svoje. — Čuditi se je res, kako trdoglavo je krivoverstvo! Zakaj pa ni Ant. Chraska poskrbel, da bi se bilo natisnilo to-le iz evangelija (Mat. 19, 16 nasl.): „Nekdo je pristopil in mu (Kristusu) rekel: „Dobri učenik, kaj naj storim, da zadobim večno življenje? On mu je rekel: Kaj me vprašaš od dobrega? Eden je dober, Bog. Ako pa hočeš v življenje iti, izpolnjuj zapovedi. Mu reče: Katere? Jezus pa je rekel: Ne ubijaj, ne prešeštuj, ne kradi, ne pričaj po krivem! Spoštuj očeta svojega in mater svojo, in ljubi svojega bližnjega kakor sam sebe! Mladenič mu reče: Vse to sem izpolnjeval od svoje mladosti. Česa še manjka? Jezus mu reče: Ako hočeš biti popoln, idi, prodaj, kar imaš, in daj ubogim, in boš imel zaklad v nebesih, in pridi in hodi za menoj!“ Ker se utegnejo omenjene tiskovine razposlati po Slovenskem, zato smo to strupeno zelišče natančneje opisali in naznanili tudi protistrup.

Slovenski zemljevidi. Z veseljem smemo zabeležiti, da se množe od leta do leta slovenski zemljevidi, seveda najprej za šolsko porabo. Že pred leti je izdalo učiteljstvo kamniškega okraja zares dobro in lepo izdelan „Kamniški okraj“ v pol manjši meri, kakor so zemljevidi generalnega štaba. Na ta jako prilični zemljevid radi opozarjamo in ga pri-

poročamo. — Letos sta izdala prof. Sim. Rutar in Fr. Orožen: „V. pl. Haardtov zemljepisni atlas za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom. Izdanje I. v 7. zemljevidih.“ Cena 30 kr. Ta jako lepi in izvrstni atlas za ljudske šole je tako poceni, da si ga nabavijo lahko tudi ubožnejši šolarčki. Za vsako kmetiško hišo bo pravi zaklad. Da bi se ta atlas kmalu še razširil in privzel Koroško, Štajersko in Hrvaško! — Velike zemljevide Haardtove s slovenskim jezikom je oskrbel gospod Fr. Orožen in sicer Avstrijo, Evropo, obe zemski poluti in Palestino. Deželni zastop kranjski, ki gmotno podpira ta izdanja, in vrli naši učenjaki, ki oskrbujejo ta dela, so si zaslužili vse priznanje.

Ob tej priliki zopet opozarjamo na to, da pripravljata Slovenska Matica velik zemljevid vseh slovenskih dežel in ga hoče prodajati za jako nizko ceno 2 gld. Ta zemljevid bo neprecenljive vrednosti. Nujno torej pozivljemo, da bi se čim preje oglasili pri Matici oni, ki bi radi kupili zemljevid. Zakaj le veliko število izvodov bi mogla Matica oskrbeti za to nizko ceno.

Hrvaška književnost.

Hrvatski narod. Knjiga za pouku hrvatskom seljaku i prijateljem našega naroda. Poklanja Ivan Nep. Jemeršić, župnik grubišnopolski. Drugo izdanje. U Zagrebu 1899. Tiskara Antuna Scholza. Nakladom piščevom. 8°. Str. 544. Cena gld. 1.20. (s pošto 15 kr. več.) — Prvo izdanje te knjige je zaplenilo državno odvetništvo v Zagrebu, ker so bili nekateri oddelki menda preostri proti Magjarom. Drugo izdanje nima več onih „nevarnih“ mest. — Vsebina in namen knjige se dasta kratko označiti s tem, da krepko vzbuja k ljubezni do hrvaške lepe domovine. Ono misel, ki preveva obe prejšnji pisateljevi deli: „Majka u radu za Boga i Hrvatsku“ in „Bog i Hrvatska“, izraža pisatelj tudi v tem-le delu. Razklada najprej, kaj je narod in kaj so Hrvati med narodi. Nato opisuje Hrvaško v obče in v obliki izprehoda po hrv. zemlji; zlasti natančno pa slika hrvaško zgodovino od najstarejše do sedanje dobe. Nadalje razkazuje naobrazbo in življenje v hrvaškem narodu, črta ob kratkem hrv. književnost, umetnost, kaže hrvaško državno pravo jako natančno po posameznih dobah, kar bi imenovali lahko politično zgodovino, naposled nam slika v živih barvah sedanost in bodočnost hrvaško. — Da je taka knjiga za domačina kakor tudi za tujca jako koristna, kdo bi to tajil? Tu ima vse, kar mu treba vedeti o hrvaškem narodu, da ga popolnoma umeva in da ceni njegove težnje. Domoljuba napolnjuje knjiga z večjo ljubeznijo do domovine, nasprotnika pa uči, da naj bo pravičen hrvaškemu narodu. Iz minulosti

in iz sedanjosti naj bi se učil Hrvat, kako naj deluje za lepšo bodočnost. Torej zares lepa, zares domoljubna knjiga par excellence! Tudi Slovenec jo lahko z veseljem in velikim pridom čita, saj se mu bo kmalu zdela, kakor da čita o svoji pravi domovini. Ko bo spoznal natančno hrvaški narod, utrdila se mu bo zavest, da sta slovenski in hrvaški narod brata in da je treba čem dalje bolj delovati za pravo, ne samo za navidezno zblizanje.

Gledé na znanstveno ceno tega dela treba pomisliti, da njegov namen ni znanstven, temveč budilen, naroden. Zato ne bomo natančno tehtali vsake trditve. Kar pravi pisatelj o „prošlosti človekovi“, to je bilo pač že stokrat rečeno, ni pa zaradi tega tudi resnično, zakaj iz najstarejših sporočil smemo sklepati, da je prvotno človeštvo poznalo lepo kulturo. Jednako tudi ni resnično, da bi bil srednji vek „srušio sve, što je lepa i uzvišena bilo u starom veku i. t. d.“. To so samo obrabljene fraze. V obče je gosp. pisatelj boljši govornik kakor zgodovinar. Vendar bo ta knjiga — tako upamo — močno probujala narod in mu vlivala v srce onega poguma, katerega potrebuje za svoj obstanek. *Dr. Fr. L.*

Vaclav Vladivoj Tomek. *Povjest kraljevine Česke.* Pohrvatio, životopisom pisca i uvodom popratio Ivan Nep. Jemeršić, župnik. Zagreb. Naklada prevodiočeva. Tisak Antuna Scholza, 1899. Vel. 8°. Str. 453. Cena 2 gld. Še ko je bil gosp. pisatelj v bogoslovnem semenišču, je sklenil prevesti Tomkovo zgodovino kraljestva češkega na hrvaški jezik. Tomek nam opisuje zgodovino češke zemlje od časa Bojev sem do l. 1860. Ta zgodovina je znana; Tomka smatrajo „prvom historiografom svoga naroda“. Zato je Jemeršić dobro namerjal hrvaški narod seznaniti s češko zgodovino s prevodom Tomkovega dela. Tomkovo delo ni ravno neprijazno katoliški cerkvi, a posebno prijazno ji tudi ni, o čemer se vsakdo uveri, ako čita § 53 o Husu. Prelagatelj ni izvirnika — kolikor vemo — niti dopolnil, niti popravljal, ker mu je bilo na tem, da podá veren prevod, ne gledé na vsebino. — Kdor prebira list za listom te obširne knjige, ta naposled rad prizna: „Da, Čehi imajo slavno zgodovino. In narod, ki se zaveda svoje slavne preteklosti, je nepremagljiv.“ Malokdaj je bilo tako potrebno poznati češko zgodovino, kakor v sedanji tako kritični dobi. Ker je cena tej knjigi primerno jako nizka (2 gl. s poštnino vred) in ker si oni, ki je zveden v cerkveni zgodovini, lahko popravi nedostatke, opozarjamo svoje čitatelje na to delo drage volje, tem bolj, ker mu je oblika vsestransko lepa. *Sv.*

Poljska književnost.

V proslavo stoletnice Adama Mickiewicza so oskrbeli Poljaki nekoliko izdanj *Poesyj* tega ljubljenca narodovega, med katerimi je bržkone naj-

cenejše izdanje Gebethnera i Wolfa v Varšavi, katero obsega štiri zvezke (à okolo 300 str.) in velja 1. zv. 60 kopejk (okolo 75 kr.), vezan pa 1 rubelj. Prvi zvezek obsega pesnikov življenjepis (s sliko) Petra Chmielowskega, balade in romance, „piesni miłosne“ i religijske, ode itd. Drugi zvezek obsega daljše pesmi, kakor: „Grażyna, Dziady, Konrad Wallenrod, poezye dydaktyczne in bajke i powiastki.“ V tretjem zvezku je „Pan Tadeusz, czyli ostatni zjazd na Litwie“, a v četrtem številni prevodi. Papir in tisk nista ravno odlična, toda za to ceno skoro ne moreta biti boljša.

Poleg „Biblioteke dzieł wyborowych“, o katerih smo lani poročali na str. 159., je jela v Krakovu izhajati še *Czytelnia Polska* v zvezkih po 10 tisk. pól. Mesečno dva zvezka; naročnina je za 24 zvezkov na leto samo 6 gld. Posamezni zvezki se prodajajo po 25 kr. Prvi obsega povest: „Dziecię Starego Miasta“, J. I. Kraszewskega; drugi „Życie i zasługi Adama Mickiewicza“ F. Konecznego; tretji „Pamiętnik Kwestarza“ I. Chodźka; četrty „Przygody Beniowskiego na Syberyi, w Azyi i Afryce“. Natančni naslov podjetju je: *Czytelnia Polska*, Kraków, Sławkowska 22.

V založbi „Przeglądu katolickiego“ v Varšavi izhajajo *Pisma świętej Teresy*, w tłumaczeniu z oryginału hiszpańskiego przez biskupa Henryka Kosowskiego. Cena znaša po naročilni poti 1 rub. 50 kop., sicer pa 2 rublja.

V Petrogradu je izšla v lastni založbi zanimiva, 512 str. obširna knjiga pisatelja-škofa K. Niedziałkowskega z naslovom: *Wrazenia z pielgrzymki do Ziemi Świętej*, katero delo je sprejela poljska kritika z veliko pohvalo. Dostojanstveni romar je potoval čez Odeso in Bospor ter opisal skrbno vse, kar je na svojem potovanju videl in zvedel.

V Varšavi v založbi Gebethnera i Wolfa je izšla na pogled majhna, toda zanimiva knjižica *Przysłóść Chin* ali „grožne wnioski z przesłanek lekceważonych“. V tej knjižici opozarja pisatelj Władisław Dębicki čitajoče občinstvo na preobljudenje kitajskega cesarstva, ki mora prej ali poznej vnovič poplaviti Evropo, nalik Mongolov v srednjem veku. Nekoliko odlomkov te knjižice je bilo že priobčenih v „Przeglądu katolickim“ 1897. l.

V Krakovu, v založbi „Polskiej Społki wydawniczej“, je izšla znanstvena, zanimiva knjiga z naslovom: *Eucharystyka w świetle najdawniejszych pomników piśmiennych, ikonograficznych i epigraficznych*, napisal ks. Józef Bilczewski. Delo je nagradila krakowska Akademia Umiejętności ter obsega 328 str. s 47 podobami.

Prijatelje poljske književnosti utegne zanimati „Tygodnik illustrowany“, izhajajoč v Varšavi, iz katerega posnemamo novico, da dobé naročniki tega lista v 1899. l. brezplačno 12 zvezkov del H. Sienkiewicza v novem natisku. Vsak zvezek bo obsegal 10 tiskanih pól, in je vse podjetje tako

uravnano, da dobé naročniki v treh letih vse povesti znamenitega pisatelja, razven trilogije, kot prilogo brezplačno. „Tygodnik illustrowany“ izhaja na poltretji poli s številnimi slikami in z jedno pól dodatka in velja po pošti 12 rubljev na leto. Naslov je: *Krakowskie Przedmieście 17. Warszawa.*

i+a.

Ruska književnost.

Ob kratkem navedemo nekaj novejših pojavov. *Bratskaja pomošč postradavšim v Turciji armjanam*. Literaturno-naučnyj zbornik. Moskva 1898. Cena 5 rubljev. — To delo, ki je izšlo že v drugem izdanju, kaže radodarnost ruskega naroda. Tako obširnih zbornikov doslej skoro še ni bilo v ruski književnosti. Osemdeset pisateljev je podarilo svoje doneske zanj.

Zanimivo in za ljubitelje ruske književnosti prepotrebno delo je nedavno izdani: *Russko-nemeckij učebnyj Slovarj* dlja učebnih zavedenij i samoučenija, sestavil i izdal Nikolaj Dimitrievič c. i. k. vojenyj protojer v Levovč. Str. XXXVII + 962 v 8°. Ta slovar, ki se naroča pri pisatelju in velja 6 gld., je najboljši izmed vseh doslej pri nas izdanih ruskih slovarjev; število strani pa tudi kaže, da je obširen. Pisatelj je izdal pred nekoliko leti že abecednik, slovnico in čitanko ruskega jezika, namenjeno zlasti vojakom, v katerih vseh obrača pozornost učencev zlasti na príglas. Ta slovar je — dejali bi — krona vseh poprejšnjih pisateljevih del; ker ima ruski tekst príglas, smemo učečim se ruščine priporočiti to lepo delo. Cena v primeri z obsežnostjo knjige ni previsoka.

V Petrogradu v založbi „knižnago magacina“ O. Popove je izšla povest *V šétjah Sjeroševskega* z 19 slikami Dudina in Tkačenka. V tej povesti je opisano žitje in bitje jakutskega plemena na daljnem ruskem severu tako živo in zanimivo, da čitatelj ne odloži povesti iz rok, predno je ni prečital do konca. Cena 80 kop.

V isti založbi so izšla *Izbrannyja sočinenija Vissarijona Grigorjeviča Bělinskago* v dveh zv. Uredil in predgovor napisal N. Kotljarevski. Cena 2 r. 40 kop. Komur je znano, kako tesno je združeno ime kritika Bělinskega z novejšo rusko književnostjo, ta se bo rad seznanil s proizvodi tega slovečega pisatelja, zlasti ker jih je sedaj mōči dobiti za nizko ceno.

Ruska zemljepisna književnost se je obogatila z novim, zanimivim delom pisatelja Ovsjanega z naslovom: *Serbija i Serby*. S kartoju Serbiji. Petrograd 1898. Cena 2 rublja. O tej knjigi govori kritik v „Nivi“, da je najboljšo delo o Srbiji, katero je opisal pisatelj po lastnem opazovanju. Precej obširna knjiga ima četrto dodatkov, namreč: „Srbi v Turčiji“, „Srbi v Avstro-Ogrski“, „Bosna in

Hercegovina" in „Črna gora“. Tudi to delo pripočamo ruščine veščim čitateljem.

Niž manj od poprejšnjega zanimivo je obširno delo K. K. Slučevskega: *Po Severu Zapadu Rossiji*, v dveh debelih zvezkih XX + XXI + 1064 str. vel. osmerke V tem „kapitalnem trudu“, s 305 slikami in dvema zemljevidoma, je opisal Slučevskij pokrajine severo-zapadne Rusije, katera je radi podnebnih razmer tudi za nas južne Slovane zelo zanimiva. Cena obeh zvezkov 7 rubljev. Naroča se v „knjižnem magacinu“ A. F. Marksa v Petrogradu.

V Moskvi je izšlo delo *Illjustrirannaja vseobščaja istorija literatury* Ivana Šera, pod uredništvom P. J. Weinbergerja. Delo je izšlo v 15 snopičih, ali v 2 zvezkih. (Preloženo.)

V Petrogradu, v založbi O. N. Popove, je izšlo zgodovinsko delo E. Levaserja z naslovom: „*Narodnoje obrazovanje v civilizovanyh stranah*“ v 2 zvezkih. Delo je prevedeno iz francoščine. Cena 2 rublja 50 kop. — Temu podobno je drugo delo G. F. Koljbe: *Istorija čelovečeskoj kuljture*, prevedeno iz nemščine pod uredništvom A. A. Reinholdta. Delo velja 3 rublje 50 kop.

Izmed novejših romanov in povestij omenjamo: *Živaja šizn* (živo življenje), roman J. Potapenka, Moskva, cena 2 rublja. Dalje: *Nevesta — vakhanka* (Krovavij tuz), roman iz petrogradskega življenja, od A. Čehanoviča, izdanje A. Kasatkina v Petrogradu (cena 1 rubelj); *Noša mira sego*, roman P. P. Gnědiča, Petrograd 1898, cena 1 rubelj; *Medovij mjesjac*, roman K. Golovina, Petrograd 1898, cena 1 r. 50 kop.; *Primanka*, roman P. M. Nevežina, Moskva 1898, cena 1 rubelj; *Vagram*, očerki i razskazy i vojenoi žizni od P. N. Krasnova, Petrograd 1898. Cena 1 rubelj.

Ob tej priliki še omenjamo, da dobé naročniki „Nive“ za 1899. l. kot prilogo *Polnoje sobranije sočinenij F. A. Gončarova* v 12 zvezkih, z životo-pisom in sliko pisateljevo. Gončarov, kakor vemo, je napisal nekoliko daljših romanov, kakor: „Oblo-mov“, „Obryv“, „Obyknovennaja istorija“, nekoliko manjših povestij in daljši potopis „Fregat Pallada“. Kakor Turgenjevovi spisi, se tudi ti ne bodo prodajali posamično, marveč vkupno z „Nivo“, ki velja s prilogami vred okolo 10 gld. *i + a.*

Črtice iz maloruske književnosti. (Piše Podravski.)

Pisali smo že v tem listu, kako se je začela in kako je napredovala književnost Malorusov ali Rusinov ali Ukrajincev. Povedali smo, da je Malo-

rusov skoro 20 milijonov, katerih 17 milijonov živi v Rusiji, 3 milijoni pa v Avstriji. A njih književnost ni obširna, niti toliko kakor slovenska. To je umevno, ker mnogi Malorusi rajši pišejo velikoruski. Navedli smo tudi nekaj pisateljev, kateri so delovali za malorusko slovstvo, n. pr.: Ivan Kotljarevski (1769—1858), oče novega malor. slovstva; Peter Artemovskij Hulač (1790—1866), Lev Borovikovski, Gregorij Kritka (1778—1843), Jos. Bodjanski (1808—1878), Nikolaj Kostomarov (1817—1885). Povedali smo, da so se tudi avstrijski Rusini zanimali za slovstveno delovanje, ker so dobili pod Jožefom II v Levovu duhovsko semenišče (l. 1783) in vseučilišče (1784). Levov je bil seveda središče maloruskega življenja v Avstriji, in v Levovu se je — in tu nadaljujemo svoje pripovedovanje — sredi maloruskih dijakov pojavila misel o prerojenju maloruskega slovstva v Galiciji. Tem dijakom je stal na čelu Markijan Šaškevič (roj. 1811. l. v Zločevskim, umrl 1843. l.) Obdarjen po naravi z znamenitim pesniškim darom, prisvojil si je popolnoma živi narodni jezik, ki ga je potem rabil v svojih poezijah, ki so se sčasoma udomačile med narodom.

V kolo Šaškeviča je stopilo nekoliko nadarjenih pisateljev, kakor: Nikolaj Ustijanovič, Ivan Vagilevič in drugi. Sestavili so iz svojih plodov in deloma iz narodnih pesmij zbirko „Rusalka“, katero se jim je po dolgi borbi s cenzuro posrečilo natisniti 1837. l. v Budimu. Avstrijska vlada je zabranila „Rusalko“ ter preganjala ob enem celo njene izdajatelje. Glavni vzrok preganjanja je bil baje ta, da je jezik v njej bil podoben „ruskemu“, katerega pa iz političnih razlogov ni bilo dovoljeno rabiti. Pravzaprav pa je bila „Rusalka“ pisana v najčistejšem gališko-rusinskem jeziku, razlikujoča se po pisavi dokaj bolj od ruščine nego jezik, v katerem sta z dovoljenjem vlade tiskala svoje plode Jožef Levicki („Stih na čest halickaho metropolita.“ Premisl 1838) in Lesenicki („vozzrenje Strašilišča v Pestie i Budie“) itd.

Pisatelji, kakor Levicki, Lesenicki, Ilkevič niso mogli imeti nobenega vpliva na malorusko slovstvo. Pisali so „za narod“ v jeziku, ki je vzbujal čudenje in jezo pisateljev maloruskih nad Dneprom. Maksimovič n. pr. je pisal leta 1841. vsled plodov Lesenickega: „To ni jezik, marveč umetni izdelek slovansko-ruski, v katerem so pri nas (v Rusiji) pisali verze pred sto leti.“ Svetoval je pisateljem, naj zavržejo to mešanico ter pišejo v čistem narodnem jeziku, toda njegov svet je bil neuspešen za rusinsko slovstvo; v Galiciji je bilo že skoro blizu propada, in tako je ostalo do l. 1848. — A sedaj idimo čez avstrijske meje, da si tu ogledamo — Tarasa Ševčenka. (Dalje.)

Razne stvari.

Slikarska in reprodukcijska umetnost.

Nabralo se nam je tvarine z umetniškega polja, o kateri moramo poročati vsaj pregledno.

„Hrvatski salon.“ Koncem lanskega leta so priredili hrvaški slikarji v Zagrebu razstavo večinoma modernih slik, prvi hrvatski „salon“ v smislu velikomestnih razstav. Razstavili so znani hrvaški umetniki kakor zlasti Vlaho Bukovac (najznamenitejši), Bela Csikoš, Robert Frangeš, Oto Iveković, Franjo Pavačić, Rudolf Valdec, Robert Auer i. dr. „Društvo hrvatskih umjetnika“ je nato izdalo reprodukcije slik v štirih zvezkih, krasno tiskanih in opremljenih s krajšimi poetičnimi izdelki novodobnih pesnikov pod naslovom „Hrvatski salon“. Kar se tiče formalne, oblikovne in tehniške strani tega „Salona“, treba mu res priznati fin okus, kakor tudi dovršeno reprodukcijo umotvorov. V tem oziru ne zaostaja „Salon“ za najboljšimi proizvodi drugih narodov. Gledé na vsebino pa žal ne moremo hvaliti vseh objektov, ne samo, ker ne odobrujemo v obrazovalni umetnosti brezobzirne telesne golote, kakršno n. pr. Bukovac rabi brez potrebe in brez umetniške ideje (n. pr. v „Študiji za Magdalenu“), ampak ker nekateri tudi v drugih ozirih ne odgovarjajo umetniškim zahtevam. Pač pa so nekatere slike dragocene umetnine. Ker se ne dá nazor utemeljiti v kratkem poročilu, bodi nam dovolj ta opazka. Razstavo samo je ostro kritikoval zagrebški „Katolički list“ z moralnega stališča. Želeti bi bilo, da bi vsaj nezrela mladina ne pohajala v razstavo slik, v kateri more le zvedenec res objektivno in umetniško uživati in ocenjati umetna dela. — Naposled omenjamo še, da je reprodukcijska tvrdka Margetić & drug v Zagrebu pokazala vsega priznanja vredno zmožnost za umetniške reprodukcije.

Kranjsko v slikah in opisih. Spominski album. Izdal Julij Laurenčič. Založil L. Schwentner, knjigotržec v Ljubljani. V tej zbirki imamo najprej 12 listov velikih tiskanih slik s Kranjskega in pet listov „odličnih trgovskih in obrtnih zavodov na Slovenskem“. Poslednji del seveda ne služi umetnosti, ampak bolj reklami, a o prvem delu moramo reči, da je res krasno dovršen. Tu se nam kaže Ljubljana z okolico, Bled, Kamnik, Postojnska jama, Radovljica, Belopeško jezero, Kranj, hrib pri Št. Petru i. dr., Senožeški grad, Novomesto, Kočevje in drugi kraji in stavbeni predmeti. Sestava manjših slik v celoto je okusna, tisk z vnanjo opravo tega dela je mojsterski. Vsak list ima tudi svoj primerni opis. Zato

bo ta zvezek ne samo v kras vsaki salonski mizi, ampak tudi v pouk o naši ožji domovini. Cena 90 kr. ni visoka.

Razglednice. Kakor „listja in trave“ je prišlo v najnovejšem času razglednic na površje. Pred tremi leti so bile še redke take dopisnice, ki so imele na drugi strani natisnjeno kako pokrajinsko ali arhitekturno sliko. A v poslednjih treh letih so preplavili podjetniki tudi našo domovino z razglednicami. Še nedavno so nekateri nabirali take razglednice: a danes, ko jih je neizmerno veliko, mislimo, bo za nabiravca žetev le prebogata, da bi se dala spraviti v kak predalček. Čeprav je ta stvar nekak časovni sport, vendar ni brez pomena za našo domovino. Lepe razglednice, ki zahajajo v razne kraje, kažejo tudi našo domovino tujcem. A tudi v gmotnem oziru ni to delo slabo za naše narodne trgovce. Le to naj bi jim bilo na srcu, da bi slovenski jezik v slovenskih napisih in pozdravih bil zastopan častno, ne pa prav nič ali pa nečastno. Ako je kaj slovenskega na razglednici, ne bo je kupec zato zavrzel, ako jo sploh namerja kupiti. Torej nujno svetujemo podjetnikom v tem oziru več ponosa in narodne zavednosti.

Našemu uredništvu so poslale razne tvrdke svoje lepe izdelke na ogled, zato jih tukaj omenjamo. Sila veliko jih je izdelala bodisi zase, bodisi za razne naročnike (n. pr. gosp. bukvoveza A. Turka) ljubljanska „Katoliška tiskarna“. Izdelki te tiskarne so večinoma dobri, kar kaže njih veliki uspeh. Sama zase je izdala razglednice s slikami ljubljanskih cerkvá, prav lepe razglednice (brez potrebe tudi samo-nemške) z barvano sliko blejskega jezera. Gosp. Anton Turk v Ljubljani utegne imeti med ljubljanskimi založniki najbogatejšo zalogo za razne kraje iz naše domovine. — Omenili smo že razglednice naše „družbe sv. Cirila in Metoda“; izdal je nadalje razglednice na izbero g. Ivan Bonač v Ljubljani. Prav posebno fine, samo fotografskim in svetlopisnim potem izvedene nam je pa poslal g. Anton Jerkič, fotograf v Gorici. Njegova zbirka nam kaže 63 različnih slik, največ iz Goriške, pa tudi iz Kranjske. Lahko rečemo, da ta velika množica živo priča o zmožnosti Jerkičevega zavoda, do katerega se Slovenci vselej smemo obračati z zaupanjem, da jim bo postregel ceno in dobro.

Pole s podobami za šolo in dom. Založila družba za razmnoževalno umetnost. Na Dunaju. Komisijska zaloga: Ces. kr. zaloga šolskih knjig na Dunaju. Poročali smo že o prvi vrsti teh pol, katera vrsta obsega števil. 1. do 25. Druga vrsta, ki jo imamo sedaj pred očmi, obsega števil. 26. do 50.

Predmeti tem-le slikam so zgodovinski, kulturni, svetopisemski, zemljepisni, bajeslovni in gospodarski. Seveda ne pridevamo vsem slikam iste cene, ker niso vse jednako jasne, lepe in poučne. Nekatere slike so res krasna dela, kakor n. pr. Romanski samostan, cesar Maksimilijan I., Turki oblegajo Dunaj (1683), sv. Severin, Trnuljčica, Levi, Vinstvo i. dr. Izdelali so slike različni risarji-umetniki, kakor R. Berut, V. Brožik, O. Friedrich, K. Hassmann, F. Jenewein, R. Russ, H. Schwaiger, M. Suppantšitsch (!) i. dr. Pač pa lahko rečemo o vseh, da so na svoj način dobri umotvori, ki imajo vrednost ne samo za učence, katerim so v prvi vrsti namenjene, ampak tudi za vsakega prijatelja umetnosti. Na hrbtu vsake pole čitamo primeren spis ali pojasnilo slike v jako lepem slovenskem jeziku, kakor je sploh vsa uravnava jako skrbna, točna in pravilna. — Vsekako nam podaja tukaj društvo za razmnoževalno umetnost delo, katerega ne presega nobeno drugo tako delo iz tujine, in vendar je cena prav nizka. 25 pol z umetniškim zavitkom stane 1 gld. 50 kr., posamezne pole črne po 5 kr., barvane po 10 kr. Poleg tega se dobiva tudi krasna izdaja za 5 gld. cela vrsta. Visoko ministerstvo je te pole za šole priporočilo šolam. Lahko in radi jih priporočamo tudi mi šolam in zasebnikom, ker moramo biti v istini hvaležni društvu za razmnoževalno umetnost, da je priredilo slike tudi s slovenskim besedilom in jih opremilo s slovenskimi podpisi.

Iz belokranjskega besednega zaklada.

(Priobčuje I. Šašelj.)

(Konec.)

štrekinjati, ta izraz sem priobčil že v „Dom in svetu“ 1897, stran 544. *Pl.* ima štekljati. Zanimivo je, da se je vrnil tu *r* za *št* kakor tudi n. pr. kištra = kišta, klestriti = klestiti, štrukati = štukati, štrukniti = štukniti. Primeri še šundrati = šundati in pajsрати = pajcati.

šuma, e, *f.*, bedak.

šumast, bedast.

šúmina, e, *f.*, = šuma.

tafljač, a, *m.*, cvekač.

tafljavec, a, *m.* = tafljač.

telicina, e, *f.*, telica.

tepnja, e, *f.*, pretep.

tóčnik, a, *m.*, brus, ki se vrti.

topol, a, *m.*, trepetljika, die Zitterpappel. Pravijo, da se zato trese, ker ga je Jezus preklel. Ko je namreč bežal pred Judi in se skril pod topol, se

je ta stresel in ga s tem izdal Judom. V kazen ga je Jezus preklel.

toren, *adj.*, smeten: letos je šenica jako torna. Prvotni pomen je menda moljav, ker se imenuje „torec“ žitni molj.

trdóvati, trd biti; némoj trdóvati = ne bodi trd!

trgovija, e, *f.*, trgovina.

úgiben, *adj.*, ugibek.

ugrezívati, ugrezovati.

úraven, *adj.*, raven.

usekívati, usekovati.

utrgévati, utrgovati.

váleka, *adv.*, valje, takoj.

varáncija, e, *f.*, goljufija.

več, *adv.*, samo; imam več enega konja = samo.

veček, a, *m.*, ona bi šla rada na veček = kjer je več.

vera, e, *f.*, poslati pismo na vero = nefrankovano.

voščljiv, *adj.*, ni tega mi ni voščljiv = mi ne vošči.

volta, e, *f.*, odzvonilo mu je dve volti = dvakrat.

vozóvina, e, *f.*, voznina.

vrabičar, a, *m.*, der Sperber.

vrbík, a, *m.*, der Weidenwald.

vrtoglávina, e, *f.*, vrtoglavica.

zábežljiv, *adj.*, pozabljiv.

zabuškati, zabušiti.

zagniti, nagniti.

zagrintáviti, grintav postati.

zakupáriti, zaarati.

zasekívati, zasekovati.

zasómbiti, zasuniti; vrata zasombiti z zásombo.

zaténjati, = zatónjati, zaspati.

zátrošen, *adj.*, potrošljiv, zapravljiv.

zavarati, prevarati.

zavjeti, vjeti, einfangen.

zavráziti, zavražiti.

zavrgévati, zavrgovati.

zduhniti, pihniti.

zimóča, e, *f.*, mrzlota.

zlisičiti, ogoljufati.

zločéstija, e, *f.*, hudobija.

zmehúriti se; vsa roka se mi je zmehurila = po vsi roki so se mi izpustili mehurji.

zmetnja, e, *f.*, zmetanje.

zmrkniti se, zmračiti se.

zmrzévína, zmrzlina.

žbril, i, *f.*, krompirjeva cima.

žitišče, a, *n.*, prosišče.

žitven, *adj.*, žiten.

žlópatl, žlampati.

žumboreti, žuboreti.

žveplenják, a, *m.*, žveplano vino.

Pogovori. (Dalje.)

Prijazni dopisniki in pesniki, potrpite danes blagohotno s svojimi izdelki in dovolite, da se povrnemo k važnejši stvari!

Ko smo govorili nedavno o pesniku Petru Pavloviču, izustili smo trdo besedo o grobokopih narodne blaginje. Da, trdo besedo, to priznavamo, a nikakor ne krivično. Vemo, da se je temu in onemu našemu znancu zdelo, da smo vendar-le pre-daleč segli, da smo torej tudi nekoliko pre-stopili mejo čisto književne ocene. Ne ta-jimo tudi nič, da one ocene nismo pisali brez ozira na naše sedanje tužne narodne razmere. Toda, prosimo vljudno, naj pomis-lijo oni znanci, da „Lutrski kres“ ni pro-izvod, ki bi se dal popolnoma oceniti samo gledé na zanimivo — nekako — anekdoto, na šaljivo besedo, na dovtipne misli, na gladke verze, na pravilne rime, ne, temveč „Lutrski kres“ hoče razpaliti duhove, vneti hoče sovraštvo politično in strankarsko, po-leg katerega skoro ne poznamo hujšega so-vraštva. Pa da bi ob takem proizvodu ne smeli udariti na politično struno in povedati svoje misli tudi s tega stališča? Ne samo smeli, temveč morali smo, saj ocenjevavec ne sme biti božji volek, ki pozna le svojo književno luknjico, o svetu in njega gibanju pa nima pojma. Zato ostanimo tudi v tem-le pogovoru pri važnem predmetu narodnega grobokopstva. Zatrjujemo pa že sedaj, da ne namerjamo govoriti strankarsko, da nečemo nikogar dražiti, ampak da nam je samo za preimenitno narodno stvar, katera se nam zdi v največji nevarnosti.

Odkar so ljudje različnih jezikov, raz-ličnih šeg in običajev na svetu, poznajo tudi pojem n a r o d a. Kakor je vsaka družina ce-lota, kakor so oče, mati in otroci jednota, tako tudi narodi. Narod in narodnost sta iz narave. Zato ni noben pameten človek učil, da je ideja narodnosti poganska, temveč vsak misleči človek je prepričan, da je ta ideja istinita, ker sloni na naravi, da je obče-člo-veška in zato pravična. Idejo narodnosti n. pr. jako krepko in določno izraža sv. pismo. Izraelsko ljudstvo je zaradi posebnih svojih razmer in zaradi izrednega svojega namena tako jasno poznalo svojo narodnost, in vsa njegova uredba jo izraža tako določno, da mora s tem biti zadovoljen tudi najbolj od-ločni prijatelj narodnosti.

Po prirodnem zakonu je narod skupina ljudij istega rodú, istega jezika, istih navad, istega značaja. Glavna stvar je vendar ta, da so vsi ljudje, ki se družijo v jednom na-rodu, istega rodú, izvira ali pokolenja; torej so vsi ljudje istega rodú bližnji po krvi. Da po domače razložimo: Jedna družina se je razmnožila; od jednega očeta in jedne ma-tere se je razrastla v mnogih letih velika rod-bina, ki je pa vedno bivala na istem kraju,

vedno se imela za jednoto, vedno skupno delovala in zlasti skupno se branila sovraž-nikov. In kadar se je taka družina selila, zopet je šla vsa s kraja na kraj, skupaj je bila v sreči in v nesreči. Tako nekako si po domače razlagamo rodove, narode in ple-mena.

Kakor so narodi nastali po naravi in se seveda preminjali po raznih zgodovinskih dogodkih, tako imajo tudi po naravi pravico, da ohranijo svojo skupnost in jednost, svoj jezik, svoje šege, svoj značaj. Čim večja je narodova moč po številu ali po duhu, t. j. iz-obraženosti, čim bolj se držé vsi udje naroda te jednosti, čim krepkeje se podpirajo in ljubijo, tem močnejši je narod, kakor je tudi družina tem trdnjša in srečnejša, čim večja je jednost in ljubezen med očetom in ma-terjo in otroki. Ni pa naroda na svetu, ka-teremu bi se ne bilo treba truditi in boje-vati za obstanek, ker narod pritiska na narod in ga hoče izpodriniti.

Zgodovina nam kaže, kako ginejo narodi in izgublajo svojo moč, veljavo, samostoj-nost in naposled polagoma p r o p a d e j o. Ta ali oni narod do cela pogine in nekako iz-mrje, kakor izmirajo dandanes poslednji ostanki ameriških prvotnih narodov, kakor so izmrli nekdanji Egipčani, Kartažani, de-loma tudi Grki i. dr. zlasti zarad krvavih bojev z močnejšimi narodi. Nekateri narodi se morajo ukloniti drugim, sprejeti njih oblast in jezik, ker jih močnejši — dejali bi — pojedó in izpremené v svojo narodnost. Na ta način hočejo močnejši narodi pogoltniti ali v svojo narodnost potegniti in izpremeniti sosednje manjše narode.

Pa še na drug način ginejo narodi in naposled popolnoma propadejo: ako se raz-cepijo v stranke, ki si nasprotujejo in se na-posled uničijo. Koliko narodov je že poginilo zaradi medsebojnih prepиров! Grkom so mnogo več škodili domači prepiri kakor zu-nanji sovražniki.

Čisto naravno je, da so pri narodih, v državah in tudi v manjših družbah stranke. Vsi ljudje niso istih mislij. Celo dobro je, da se posamezni udje v kaki družbi med seboj poskušajo, da tekmujejo: iz tega pri-zadevanja namreč izvira pravo življenje v družbi, in to jo vodi do napredka.

Ako pa pridejo stranke do tega, da se med seboj s o v r a ž i j o, da hoče druga drugo ne samo prehiteti, ne samo prekositi v vrli-nah in slavnih delih, temveč jo uničiti in pokopati, tedaj ima narod s m r t n o bolezen. Stranka, ki drugo stranko zaničuje in so-vraži, podaje roko vsakemu nasprotniku rajša, kakor bratu in sestri: taka stranka rada vidi, da tujec nasprotno stranko davi in me-sari, in naposled pomaga sovražniku poko-pati rodne brate. — Koliko takih izdajstev pozna zgodovina!

Kdor narod cepi v take sovražne dele, kdor hujska zoper domače stranke, kdor neti sovrašтво zoper njo, ta je kriv, da se del naroda in s tem tudi celi narod uničuje in naposled peha v grob. Iz tega je lahko razumeti, kdo je narodov grobokop.

Predno se ozremo na domače razmere, izjavljamo odkrito, da stojimo na trdnem stališču narodnem. To stališče je: Vsakemu svoje! Vsak narod ima pravico, da živi, deluje in napreduje; nihče ga ne sme v tem zavirati, dokler ravná pravično in ne sega v tujo last. Slovenci puščamo v miru Italijane in Nemce, a ti naj puščajo v miru nas: napreduje naj s svojimi močmi in na svojih tleh vsak, kolikor more. Pravo rodoljubje je ljubezen do svojih bližnjih in daljnjih bratov in sester; pravi rodoljub je vnet za pravice svojega naroda, se zanje poteza in bori, ne da bi delal drugim krivice. Narod, čigar udje nimajo rodoljubja, mora poginiti; človek izmed tega naroda, ki zaničuje svoj narod in dela rajši v prid drugega, je kriv greha zoper naravo.

Poglejmo sedaj na domače razmere! Slovenski narod je razcepljen v tri stranke: V konservativno, ki je ob enem katoliškoverska, v napredno ali liberalno, in socialno-demokraško. Tretja stranka ni toliko močna, da bi bilo treba že sedaj poštovati jo kot odločujočo stranko. Med prvima dvema je odločen in odkrit boj. Tu nas ne zanima vse ono, kar se drži strank in strankarskega delovanja, temveč samo načelno ravnanje te in one stranke. Konservativna stranka hoče narodu ohraniti to, kar je njegovega, zlasti njegove pravice in njegovo vero, ob enem pa hoče napredovati. Napredna stranka trdi, da le ona napreduje in se trudi za svobodo, med tem ko konservativna stranka nazaduje in sovraži napredek. Celo to očita napredna stranka konservativni, da se ne trudi za nič drugega, kakor za to, da bi spravila ves narod pod duhovsko oblast, in zato jo imenuje klerikalno stranko. A konservativna zopet očita napredni, da škoduje ljudstvu, ker deluje le za korist nekaterih stanov in pušča nemarno, da ogromna večina narodova, ljudstvo, propada duševno in gmotno. Tako ima vsakatera stranka dovolj očitati drugi. Vendar je prav tu velik razloček: konservativna stranka res ne prizanaša drugi, a to hoče in za to se trudi, da bi nasprotnica spoznala svoje zmote, popravila svoje napake, poprijela se starega narodnega načela in delovala za prospeh naroda. A napredna stranka kaže ob vsaki priliki svoje najostrejšje sovrašтво do nasprotnice, katero obklada z najhujšimi priimki in kateri priznava vse drugo, samo poštenega in dobrega nič ne. Po izjavah glavnega naprednega glasila ni tako hudobnega zaroda na celém svetu, kakor je slovenska konservativna stranka.

Kajpada mora biti najboljše, da se ta grozovita stranka uniči, kakor se kači stre glava in se mrčes pokonča.

Ako je v takih liberalnih izjavah le količkaj resnobe, mora vsa napredna stranka težiti na to, da čisto uniči in pokonča nasprotnico, ko bi bilo možno, tudi z nožem in revolverjem. In res smo čitali tudi ta poziv, bodi resnoben ali šalji, da naj se ljudje nasprotne ali klerikalne stranke pobesijo.

Vprašajmo se sedaj, ne, koliko pameti, koliko pravice, koliko poštenosti je v takih izjavah, ne, temveč samo, kam mora privedi Slovence tako rovanje jedne stranke. Cela velika stranka torej ali vsaj dovršen del narodov naj se ugonobi ali k večjemu — ako bi se dali prvaki omehčati — priveže s sužnimi verigami k vozu zmagovitih triumfatorjev!

Ali bi stranka, ki tako piše in govori, ki kaže toliko sovrašťa, ne pokopala rajši danes nego jutri svojega nasprotnika? Ali v istini ne pripravlja pogube svojim rojakom? In če pripravlja pogubo jednemu delu naroda, ali ne pokončuje s tem naroda v obče? Skrčite slovenski narod tako, kakor je nekaterim drago, vzemite mu ljudstvo, duhovščino itd., pa naj ostanejo sami naprednjaki: dobro, ali bo tedaj srečen naš narod?

Kaj, ko bi ona stranka, nad katero se zлива toliko žolča in gneva iz ust nasprotnikov, odločila se jedenkrat za tako izjavo: „Kdo vam daje pravico, da nas blatite in sramotite? Kaj ste nam mari vi? Rajši živimo med tujci kjerkoli, kakor med tako sovražnimi brati.“ In ločili bi se na dvoje in postavili neprodiren zid med seboj; in šli bi n. pr. ti Slovenci po svoji poti in prepustili drugo stranko njeni usodi.

Da, čisto dosledno in pametno bi bilo tako. Ako bi nas kje v kaki hiši ali v kaki vasi dan na dan žalili in sramotili, ali bi ne bilo pametno poiskati si kraja ali vsaj varstva za mir in svobodo?

Ni treba naših razmer soditi kar nič pretemno in preslabo, da pridemo do sklepa: Take razmere nas tirajo v pogin. Pod zagrinjalom napredka se ne skriva samo nazadovanje, temveč pravi propad.

Nikakor bi se ne bali nekakega nasprotovanja raznih nazorov in oseb, ako bi vse stranke želele prospeha narodu in bile v bistvenih stvareh jedine, jedine v tem, kar zahteva celi narod, čeprav ne v tem, kar je v prid samo jedni stranki.

In da sedaj pogledamo na pevanje Petra Pavloviča, pravimo: Tako pevanje smeši samo stranko, zlasti slovensko duhovščino, hujska drugo stranko k sovraštvu do rojakov in poostruje tako obžalovanja vredni razpor med strankama. Komu koristi to? Ali je to narodu v napredek? (Dalje.)